„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом петком недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
за годину 35 дин. на пола године 17½ дин на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова а за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 79. У Новоме Саду у недељу 24. маја (5. јуна) 1881. ГОДИНА XVI.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ.“

Београд, 22. маја. Данас пре подне кнез закључио скупштину с беседом у којој похвално спомиње рад скупштински и благодари на труду и постојању. После по дне у 2 сахата кнез пође на пут преко Базјаша у пратњи барона Херберта, четири министра и председника скупштине.

Будимпешта 4. јуна п. р. (предан у 4 стигао у 6 сати). Садашњи сабор распустиће се, а нов ради избора и даљега рада, сазваће се септембра.

НАША ЦРКВЕНА РЕАКЦИЈА.

Како је наше народно-црквено питање дошло до врхунца кризе, то се наша црквена реакција, која у народу нашем нема уплива и наслона за помоћ, утиче нашем народу непријатељском јавном мишљењу, и ево су последњи дана изишла два чланка чак у пожунском немачком листу, који држе за орган конзерв. странке. Уредништво тога листа истина примећава, да писац ти чланака заузима становиште, кога исправност оно неможе судити; али се и тим показује, да су чланци инспировани. С тога ћемо се на њи обазрети. У првом чланку баца се летимичан поглед на историју нашу, и признаје се, да нам повластице осигуравају насељено земљиште, народност, слободну вероисповост, право свога митрополита бирати на црквеном сабору, и избор своји кнезова. Но ни једна од ти повластица, вели се, не допушта им, да сачињавају државу у држави. Но ко тражи „државу у држави“? И зар у држави, и то уставној неможе постојати народно-црквена автономија, као што су нам је државни закони већ ујамчили, и каква свима, особито некатоличким вероисповестима у држави, који већином католички значај на себи носи, припада?

Писац навађа, како је у току времена бечка камарила Србе употребљавала за оруђе противу Угарске, а превиђа, да је томе крив био поступак спрам Србаља од стране ондашњи феудални и католички крухова мађарски.

Цар је, вели писац, год. 1848. приволен, да прими титулу вел. војводе Србаља, и подигнута је војводовина са особитом обласном власти, и основана је патријаршија. Ти су уступци садржавали у себи клицу тежњи не само за коначним оделењем од Угарске, него и за анексијом кнежевини Србији. То прави Србе „безотачбеним“ народом, који једним оком с Београдом, другим оком с Петроградом домигује, а за своју отачбину не осећа љубав. После таки потвора у првом чланку долази у другом чланку поглед на новију историју нашу. Срби, вели, заборављају, да је 1848-ма години збрисала све повластице, па да су и права и повластице државним законом ујамчене, као избор палатина, повластице Јазига и Кумана, и самог племства уништене; али они се држе своји плесниви повластица и своје црквене автономије. Но ко јим је, пита, икад њину народност, и црквену автономију дирнуо?

Наравно, својим језиком говорити и с три прста крстити се можемо — али што се народности тиче, не чујете ли глас и Романа и Словака? А што се верозакона тиче, не видите ли како се са узакоњеном народно-црквеном автономијом поступа? За патријара Маширевића каже, да је био кандидат бечког кабинета; за владику Стојковића, да је уг. влада по смрти Маширевића по савету извесног секцијоног саветника комесарство поверила једном истина научно образованом, али слабом и уображеном човеку, чим је напустила свога кандидата владику Грујића. Влада је морала учинити компромис на избор Ивачковића. Писцу је под Ивачковићем фондска и економска управа била омладинска, којој треба крај учинити, и први је корак томе — администраторство Анђелића. Пита: хоће ли влада предузете мере одржати? Какав ће начин поступка изабрати? Неће ли сазвати конгрес, да бира патријара? Или хоће ли по молби банатски општина (који?!) столицу патријара попунити путем наименовања? То су питања, од које решења зависи, да ли ће влада, или поглавице омладине вршити уплив на Србе, и особитв на клир. Писац је уверен, да ако уг. влада код најближег избора — ако овога буде — учини фијаско, и напусти свога кандидата, то ће српска омладина задржати свој уплив, и влада ће бити принуђена, да с њом не само у погледу избора патријара учини компромис, поравнање, него ће морати пристати и на уступке од недогледног замашаја. Зна се, какве аспирације, жеље, имају ердељски и угарски Романи. Неће ли се и Србима прохтети нека хрв. славонска автономија?

Така страшила износи писац влади пред очи! Но писац је показао на завршетку, да одношаје наше не разуме. Он вели, да би пожељено било, да се патријар сад наименује с тога, што је један чинилац — фактор — војнички сталеж провинција гашењем границе престао, и тако да би требало створити нов изборни ред, пре него што би се митрополит бирао. Зар незна писац, да је изборни ред с погледом и на крајину поправљен? Или би он желио, да се опет нов какав „сталеж“ место војничког у сабору заведе, како би се избори озгоре руководити могли?

Међутим је, вели писац, избор већ учињен — сваки патријотично мислећи Србин мора поздравити учињен избор. Мора поздравити? Чудан појам о патријотизму! Писац завршује са саветом влади: да одржи Анђелића, и да не слуша на „загребачка сиренска шаптања“, те да се врати на буд. владику — Стојковића.

Најбоље ће бити, да влада ничија „шаптања“, него глас народа и сабора српског саслуша.

* * *

Кад је чланак већ сложен био, стигне нам вечерас горњи телеграм из Будим-Пеште.

Дакле се влада решила, да употреби право државној власти по другој ставци саб. устројства припадајуће: да сабор не само одгодити, него и распустити може.

Против тога неможемо ништа имати. Државна власт апелује тиме по своме праву на народ, а народ ће после онаког потреса у народно-црквеној автономији путем избора сабора глас свој чути дати. Само желимо: да и избор сабора слободан, и глас народа сабором изражен уважен буде.

Завештаји и закладе у нас.

Има томе две године, како смо у овоме листу („Застава“ од год. 1879. бр. 48. 49. 50.) у подужим чланцима под насловом „Реч у своје време“ бацили поглед на неке наше просветне прилике, и тим се поводом дотакли питања о разним завештајима и штипендијским закладама Срба добротвора у овој нашој држави. Ми тада рекосмо, да има у нас Срба, нарочито с ове стране, доста народних добротвора, и то скоро искључиво на пољу просвете, и да слободно можемо с поносом рећи, да у том погледу саразмерно нема ни један народ толико мецената, колико наш српски. Даље споменусмо најзнаменитије закладе српске, као закладу Саве Текелије, Луке Миланковића из Новога Сада, и Петра Костића из Черевића. Том приликом гледали смо да истакнемо то, како корист по народ од отих заклада не стоји у размеру према оним огромним капиталима, што су овде уложени, а то с тога, што се често стављају такови услови у завештајним писмима, који се тешко дају сасвим испунити, јер наступе кадшто такове прилике, које томе јако на путу стоје. Даље споменусмо у тим чланцима, да би с обзиром на наше политичке, народносне и културне прилике била света дужност сваког свесног Србина и родољуба, где год их има и којима срце бије за напретком нашег народа у овој држави, да са највећом брижљивошћу и савесношћу око тога настоји, како би дотични завештаји и закладе доиста биле од користи по наш народ.

Оно, што тада написасмо, рекосмо из чисте љубави према своме роду с том најискренијом жељом, да се наш народ овде што дуже одржи као такав и да доиста напредује. Наш положај је и иначе, а особито у данашњим приликама, врло тежак; ми, по природном закону, делимо исту судбину са свима осталим малим народима, који су опкољени већим и напреднијим народима, како у политичком, тако и у просветном погледу. Већи и јачи народи сатиру мање и слабије, као што видимо из светске историје; али знамо и то, да је с друге стране како појединoм човеку, тако и читавим народима од природе усађен нагон, да се сваки одржи и да живи. Та и црв се отима и превија, кад га газиш, а камо ли неће човек, па тек читав народ.

Има дакле два главна фактора, од којих зависи опстанак читавог народа као таковог, а то су: његова политичка свест и свест за културним напредовањем. Ова оба фактора допуњују један другог, и никако се не могу замислити један без другог. Јер политичка свест без културног благостања може брзо изумрети, а опет обратно културно напредовање без политичке свести, може довести народ у опасност, да се претопи у туђински народ, који је од њега јачи.

Да у нашег српског народа у овој држави има доиста политичке, а по томе српске свести, о томе нећемо ни часа посумњати, нити нам треба доказивати, јер нам је свима познато, какве борбе издржасмо од вајкада у томе погледу и не подлегосмо. Српско име и српска свест и данас још траје у Србина, и трајаће све даље — али докле? Све донде, ако нам и културна, просветна свест не изумре. Али посматрајући наше данашње прилике, хоће некако да нас спопадне бојазна, као да културна, просветна свест данас не иде баш свугде и свагде у корак са политичком свести. Примере неке о томе наведосмо у горе споменутим чланцима нашим па овоме месту. То је предмет врло важан и врло благодаран, о коме се читаве књиге могу писати; но ми смо ради овде и опет само поновити ту мисао и подстаћи и друге људе, да о томе што више, што зрелије и што — озбиљније размишљају, и да не узимају ствар олако; јер природни закони не знају за шалу и никога не штеде. Србин се радо поноси тиме, што му је и данас, после пуних пет векова, остало светло српско име и српска вера, ма да је кроз све то време стењао под тешким јармом турским. Кад то узмемо на ум, онда нам некако збиља тако и изгледа. Али тешко нама, ако о тој ствари дубље не промислимо! Ваља нам знати, да се под Турчином и њему сличним господаром даје дуго и дуго живити и своја народносна и вероисповедна свест очувати, а то зато, што Турци и њима слични народи нису културни народи, те као такови не могу лако ни претопити у себе друге народе. Али, бога ми, да су Срби били пет векова под Немцима или Енглезима, не верујем, да ли би им се данас знало имена. Ено нам примера у северној Немачкој, где су Немци све скоро Словене прогутали и понемчили. Та данашњи Пруси и нису ништа друго, до ли понемчени Словени. Ено нам друга примера у Америци, где све носи на себи печат енглески, ма да има тамо разних народности.

Ето, то је та огромна културна сила, што светом влада.

Између свију културних средстава најјаче је средство просвета, т. ј. школа и све што отуд произлази У најновије време и у нас се почело у том правцу живо радити. Колико год допуштају материјална средства, све се на то употребљује, да имамо што више и што бољих школа; но осим тога још се и за тим иде, да се синовима нашег народа олакша и омогући похађање школе, а то тиме, што се оснивају разне штипендије. Но кад упоредимо број наших школа са бројем штипендијских заклада, ту ћемо опазити аномалију, која се мало где може наћи. Јер две гимназије, једна богословија, две препарандије и три више девојачке школе губе се сасвим према оним силним штипендијским закладама, што их имамо. Још може временом дотле доћи, да ће скоро сваки ђак у нас бити штипендиста. Доиста чудноват појав! Да је наш свет у оснивању просветних заклада врло дарежљив, то сви знамо и видимо; али што је — ако смем рећи — нека страст у нас овладала, да се оснивају безбројне штипендије, а да се не оснивају или бар не потпомажу никакове школе — то је појав, који не знамо, са које стране да га протумачимо. Осим тога опажа се у разних добротвора српских понајвише и та воља, да знатне суме разделе на више цели, тако да на сваку цел дође незнатна свота, као што смо такође у реченим чланцима показали, и споменули, да поред све те дарежљивости по целину народа нема користи. Где је множина гладних и жедних људи, ту се глад и жеђ не стишава мрвама леба и капима воде! Један такав јединствени, а слободно можемо рећи, жалостан случај имамо ево опет да прибележимо од ових последњих дана. По гласу дописа у „Застави“ од 25. марта о. г. умрла је у Х. М. Вашархељу удова Јована Силарди, рођена Марија Лота у 80 години живота. У Вашархељу има по најновијем попису преко 52.000 становника, од којих су 467 православних душа, а међу овима 395 Романа а само 72 душе Грка и Срба; они су остали по свој прилици овејани Мађари. Даклем у тој вароши у таким приликама оставила је речена добротворка православној цркви нову сазидану палату у вредности од четирдесет и пет хиљада фор., и готови новаца тридесет и једну хиљаду фор.!! на гробљанску капелу, где јој почива тело 5000 фор.; на фундацију српске школе 2000 фор.; на два кумчета сваком по 1000 фор.; једној рођаки 1000 фор.; на фундацију куће сирочади 5000 фор; на калвинску гимназију 1000 фор; римокатоличкој цркви 300 фор.; евангеличкој цркви 200 фор. Остала три завештаја од 2000 фор. иду на приватне цели. Сав дакле завештај износи преко деведесет и две хиљаде фор.!! Сад кад погледамо ту огромну своту, то нас поред свега поштовања према племенитој добротворки мора дубоко заболети, кад помислимо, на што је све толики новац одређен, и то у туђини. А о српским гимназијама, женским вишим школама, о Матици, о позоришту нема ту ни спомена! Ето, како се у нас новац расипа! а има овамо у нас завода, који једва животаре. Где су ту били искрени родољуби, који су таким завештајима кумовали?! У нашим српским особито вишим заводима кубуримо са школским књигама, и нема никакове закладе за то; саборски одбор у свом годишњем буџету нема рубрике за трошкове око издавања школских књига; већ учитељи морају књиге писати и издавати или сами о своме рођеном трошку, пак се задуживати, или наћи накладнике за то, који отуд обично највећу корист имају. Сви остали добротвори не осврћу се на то, као да је то ствар сасвим узгредна и нимало важна. Жалосно, врло жалосно!

Ми дакле и опет подижемо свој глас у име опште народне просвете, народна напретка и поноса, и преклињемо наше врле добротворе, да се осврну на ову страну наше опште народне невоље; да оставе на страну све ситне, мајушне и одвећ личне обзире, па да се ставе на више гледиште народнога напретка и образовања, ако оће, да им штедром руком учињени завештаји доиста уроде обилатим плодом и да их благосиља потомство са колена на колено. Изреком напомињемо: пре свега да се потпомажу заводи, који већ постоје; да се не оснивају штипендије, којих већ и сувише имамо; да се разни завештаји не деле на разноврсне мање цели, већ на велике и најглавније, откуд неће имати користи само поједини, већ целокупни народ наш у овој монархији. А да би се то што боље постигло, препоручујемо, да се пре, него што би учинили своје завештаје, упитају код стручних и најискуснијих људи и корпорација, који највише воде бригу о народном напретку, како и на какове цели да се чине слични завештаји. А све родољубе позивамо, који би дознали за такове завештаје и закладе, и који би имали мање или више уплива око оснивања истих, да се живо, па и путем јавних листова заузму за то, како би дотичне закладе у споменутом правцу ступиле у живот — па да нас види бог!

* * *

Изборно кретање.

Како у сваком изборном срезу пратимо бирачко кретање, то морамо и оном у **тителском срезу**, и ако се уредника овога листа тиче, ствари ради извештај донети. О томе нам се јавља: На Спасов дан био је велики бирачки збор српске слободоумне нар. странке у Жабљу, где је постављен за кандидата др. Светозар Милетић. На позив својих бирача дошао је др. Милетић у пратњи дра Полита-Десанчића јутром на Спасовдан у Жабаљ. Из свију општина Шајкашке врвила су кола у Жабаљ. У Чуругу истина да је била тога дана слава цркве, ал зато ипак честити Чуружани таки после службе у великом броју (око 150) дођоше у Жабаљ. Збор пред црквом жабаљском на великом плацу, отворио је као председник познати родољуб Локић из Госпођинаца. Уз њега су били прваци из Шајкашке: старина прота Папић и син му Милош, Емил Сарајлић из Жабља, Андрија Зорић, Васа Јовановић и Тима Крестић из Титела. Пошто је председник разложио цел збора и пошто су још проговорили: Емил Сарајлић. Андрија Зорић и адвокат Глигоровић, упути се депутација у стан Сарајлићев, где је Милетић био одсео, те га позове од стране збора у његову средину. Др. Милетић, дошав међ сакупљени народ, буде одушевљено са дуготрајним „живио!“ поздрављен. Наш првак и оседели борац за српску народну ствар, био је при том призору ванредно узбуђен. Држао је кратку, језгровиту беседу. (Ову ћемо по особ саопштити. — У.).

Одушевљено: „Живио!“ поздравило је речи говорникове. За тим се зачу: „Живио др. Полит!“ На то изађе кандидат изборног среза уздинског, па и он се одазва поздраву сакупљеног народа. Др. Полит рече, да употребљује ову прилику, да се захвала Шајкашима, што су га пре три године за свога посланика изабрали. Познато је браћи, за што се он захвалио на том избору, задржав посланство уздинског среза. Колико га је обрадовао избор у Шајкашкој пре три године, толико га је морало ожалостити, што је иза њега избор тако испао, да са српског гледишта дубоко жалити мора, јер се зна, какво је становиште шајкашки посланик заузимао на угарском сабору. Сад је време, да Шајкаши избором покажу, држе ли се начела, које исповеда српска слободоумна народна странка. — Кандидат, кога су сад истакли, човек је, коме је читав живот један програм, кандидат, који и у најтежим околностима није устукнуо, Избор у Шајкашкој и у суседном уздинском срезу, као бившој панчевачкој регименти, није поместног значаја, јер према неповољним политичким околностима, читаво Српство упрло је очи на та два изборна среза. По томе, нека бирачи при предстојећем избору помисле, да на њих читаво Српство гледа, и да свом народу обр з осветлају. У тој нади он отпоздравља сакупљени бирачки збор са: живили бирачи нашега првака дра Милетић! При бурном кликћању: „Живио Милетић! Живио Полит!“ разиђе се збор, да се у Сарајлићевој гостионици на обед скупи. Локић наздравио је Њег. Величанству, који је његове граничаре у уставни живот превео. Наздрављало се Милетићу, Политу, свесном свештенству, првацима шајкашког изборног среза. Милетић наздравио је своме пратиоцу Политу, са жељом успеха у суседном изборном срезу уздинском. Полит наздравио је савивачима збора, те је том приликом разложио тему: зашто се поједини за свој народ жртвују, рекав, да је народ велика породица, па као што се поједини за своју породицу жртвују, тако и поједини људи за свој народ. По обеду било је још здравица у кући Сарајлићевој, те за тим Шајкаши многобројни коли отпрате Милетића и Полита пут Нов. Сада, где се с њима опросте. Избор Милетићев у Шајкашкој може се као осигуран сматрати, премда су већ сада правили сметње, при преважању скеле код Вилова. Но и ова тешкоћа отклониће се, јер Шајкаши у најгорем случају намеравају лађу узети, која би их при избору Тисом у Тител одвела.

*

У мухачком срезу, који међу својих 6000 бирача броји 2000 Срба православне вере и 2000 Шокаца, и који би се по томе за српски срез сматрати могао, али који по својим иначе незгодним околностима не може Србина истаћи и изабрати, ступио је против садањег заступника тога среза, дра Дардаја, као противкандидат Леополд Дајч, адвокат у Мухачу. Овај Леополд Дајч, који је пореклом Немац из Баварске, броји се у умерену опозицију. Исти је издао свој програм и на српском језику, у коме обриче да ће се заузимати за народности, а особито за нашу автономију. Данашње стање у нашој цркви, односно у црквеној автономији осуђује он као незаконито. Према оваковим околностима Срби тамошњи треба своје гласове без сваке сумње овоме кандидату да поклоне, тим више, што је досадашњи посланик др. Дардаји (ренегат, пре се звао Wunsch) један од највећих мамелука владине странке, и један од наших најжешћих противника.

*

У Сенти ступа противу досадањег крајње-левичарског посланика Пиште Мајороша, бивши бачки велики жупан Д. Громон, који је међутим конкурс с врата скинуо. Громон је кандидат и у товаришком срезу, но овде се не осећа сасвим сигуран, те се лаћа и других срезова по Бачкој Тако чујемо да оће и у Сомбору да се кандидује. Но и овде не може имати изгледа на успех. Срби у Сенти треба да држе сви сложно уз досадањег опозицијоног посланика Мајороша. Не треба да се дају заводити онима, које је вел. жупан у интересу владиног кандидата себи на конференцију звао.

*

У новобечејском срезу међу Србима нема још јавна покрета. Међутим је владина странка извикала за владиног кандидата досадањег посланика Г. Роконцију, који и у самом сабору за себе кортешује, интерпелишући ових дана министра: мислили се и оћели се скоро градити побочна жељезничка пруга од В. Кикинде до В. Бечкерека. Очевидна је ствар, куда ова интерпелација смера, зато Срби не треба да се дају оваковим стварима заваравати и обмањивати, него сложно на посао.

*

Турски Бечеј 20. маја. Вали изборног кретања су се заталасали и у нашем изборном срезу, те се опажају знаци припрема за предстојећи избор. Изборно кретање почето је од стране владине партије тиме, што је 17. о. м. држана овде у центруму конференција, на којој је проглашен Гедеон Роконци за кандидата исте партије. Усљед тога већ се у „П. Л.“ бр. 148. ликује и на све стране труби, да се конференција састојала већином из српских бирача којих беше на стотине на окупу, те да је по томе Роконци и српски кандидат. Тиме иду јавно владини, да обману не само своје у Пешти, него и српске бираче, те да исти не истакну свога народног кандидата. Исти маневар јасно потврђује и та околност, што званичници овде као и по срезу трубе, да Срби другог кандидата неће истицати, и на тај начин маме реч од угледнијих српских бирача.

Пошто се извештај „П. Л.“ не слаже са истином, нити су поменути гласови званичника основани, то држимо за своју дужност, да овим редцима како српске независне бираче овога среза, тако и васколики српски свет о правоме стању ствари известимо.

Већ око припрема за поменуту конференцију трчали су бирови и бележници више дана како у месту тако и по целом срезу. Овде у месту је издавао заповести и свемогући др. Тосеги, те се с тога и виђаше овде поменути званичници у својој патријотској ревности. На дан саме пак конференције, беху из целога среза званичници на окупу, а поред њих дођоше на лице места више бирача врањевчана под водством Стеве Бранковића, негдашњег народног човека, а остало беху бечејци. Из осталих места беше тек неколико бирача, који наравно дођоше из својих личних користи или других каквих разлога.

По томе из свега се види, да Срби на конференцији нису били онако заступљени, као што се ето труби, пошто ни врањевчани, ти наши дични крајишници, којима је код куће, на савет не дођоше. Срби пак бирачи, како овде тако и у срезу стоје у неизвесности и чекају да се истакне кандидат српске народне странке. Поједини српски родољуби овде и у срезу раде у велико, да се што пре сазове збор српске народне странке, и по све сигурно уверавамо српске бираче да ће се исти за неколико дана сазвати. С тога бирачи не треба да се дају варати, страшити и обмањивати, нити да своју реч и руку напред дају. Особито очекујемо од негдашње дистриктске перјанице Врањева, да ће нам и овом приликом својом с.аром слогом предњачити. Надамо се од свију Срба и родољуба, којима је српски образ и поштење светиња, да ће на збор у што већем броју доћи, те да се договоре, на који начин да се радња отпочне и кога за свога кандидата да прогласе.

*

Из моравичког изборног среза 19. маја. Има томе већ више од 9 година, како ми Срби и Романи горњега среза не имадосмо среће, да нас заступа на земаљском сабору посланик народне странке, — али уједно и 9 година како је бујала народна свест и народно одушевљење за узајмну слогу и узајмно потпомагање. Од оног се доба околности променуше; на место првобитне свести, одушевљења и слоге — наступи несвест, равнодушност и неслога. Срби и Романи реченог среза не бираху више од тог доба — а осим год. 1875 никада ни не кандидоваху свога човека, човека који јарам неправде са њима заједно носи, човека који има чула и осећаја за њихове јаде и невоље, но руковођени чиновништвом и спахијама све онаке људе, који никада своји глас у наше имо не подизаху, но који као све присталице данашње владе само велико-мађарске тежње и смерове пред очима имадоше дочим ми овде не да само као немађарске народности на пољу народном јадан трај трајујемо но и иначе и са владиним присталицама поред све наше привредне штедње и вредноће из дана у дан материјално пропадамо. Не претерујем када на овоме месту изјављујем, да за последњи деветак година нисмо били слободни, сами себе опредељујући људи и уставни грађани Угарске, но просто обично робље, који смо пред чиновништвом, спахијама и ових слугу ниско пузећи, наше право гласања, то најлепше и најузвишеније право слободна човека, за ништав новац или за један тричав ручак продавали и тим своје право злоупотребљавали.

Према оваким околностима крајње је време било, да се и у овом срезу у смислу програма народне опозиције у акцију ступи, а први кораци ка овим су већ учињени.

У недељу 17. маја држан је у ту сврху бирачки збор у Вршцу. Предмет конференције беше: 1. Конститујисање опозицијоне странке. 2. Проглашење опозицијоног кандидата за посланика а 3. избор одборних чланова. Када су сазивачи збора ове предмете за расправљање означили, надали се, да ће свака општина ако не више, а оно бар по једног заступника на збор послати. Али на нашу велику жалост не да нису само из појединих општина њих више били. но многе, а понајвише српске осташе сасма незаступљене. Незнамо чему да се припише ова жалосна појава, да ли непогодном времену, које тога дана владаше, или ти пак малодушности и немарности наших бирача. И ако нисмо рачунали на одзив нашега пука, ал тврдо се надасмо, да ће од интелигенције, ако не други, а оно бар српски свештеници и учитељи доћи, те да ту са браћом Романима заједничке закључке донесу. Ал као што напомену не би од тога ништа, те за то се сазвани збор и не упусти у претрес свију предмета, но конституисавши се донесе закључак, да се има саставити у свакој општини „екзекутивни“ одбор, који ће сваки у свом делокругу за народну опозицију радити. Уједно се трећи дан нашијех духова као онај дан означи, када ће се опет бирачки збор у Вршцу држати и проглашење Јана Бећењага адвоката у Вршцу (Ром н) за посланика народне опозицијоне странке обавити.

Врло нам је жао када овде констатовати мораме, да су Срби на реченом збору слабо, тако рећи никако заступљени били, ма да у срезу онаких људи имадемо, који би помоћу свога угледа и положаја много учинити могли.

Крајње је већ време, да наша интелигенција у овоме срезу пренe, те да оно чини што јој света дужност налаже; а свештеницима и учитељима саветовао би да се на романске колеге им угледају, па ће онда можда боље појмити узвишеност њиховог позива на пољу јавног политичког рада и јавне политичке борбе!

Као лепу појаву могу то саопштити, да је на збору и њих више унији припадајућих свештеника било, који одушевљено изјавише, да неће више као до сада уз владу, но уз народ стајати. Овом се изјавом успоставља потпуна слога Романа.

Немајмо дакле, браћо Срби из моравичког изборног среза ни ми за Романима заостати, но сложно и смело са њима руку у руку: напред!

С. Г.

*

ЛИСТАК.

ПОМИЛОВАН ИСПОД — ВЕШАЛА!

Ако би хтели, да укратко карактеришемо прошлу недељу, коју је преживило земунско становништво и околина, могла би се та недеља назвати, и тако би требали, да је кроничари забележе — недеља вешања! Драма, која је јуче свршена испод вешала и која је држала овдашње становништво пет дана у највећој запетости има много интересантних момената, што ће занимати и ширу публику, а особито крај њен, за то смо намерни да укратко цео догађај опишемо.

Пре осам дана разнео се глас, да се у селу Крчедину догодило велико злочинство, уморена је једна жена, за које дело постоји овде преки суд. Чуло се, да је истрага поведена, доцније како је материјал у довољној мери скупљен, да би преки суд могао решавати, а кад је у среду у вече дошао с пештанском лађом „фрајман“ Козарек с момцима, те је сутра дан с полицијом спремио све што му треба за свој џелатски посао и кад је одређена за петак коначна расправа преког суда, било је јасно, да идемо догађају на сусрет, који баца жалосну сенку на друштво, јер сведочи како још има доста трулог у њему.

Дође петак, одсудан дан. Од раног јутра врвио је свет по сокацима. На пијаци пред зградом у којој је смештен судбени сто, једва се проћи могло, а на месту губилишта било је стотинама, који су чекали, да гледају ту страшну процедуру, јер се мислило у опште, да ће се тај дан извршити пресуда, коју је у осталом тек требало изрећи. Но бирташи, ал вације и водоноше правили су добар посао, пошто је сунце немилостиво жегло, без обзира на то, што смо у мају. Судске су седнице јавне, али да се дворана не напуни светом издаване су цедуље. Треба знати, да су људи дошли чак из Руме и Митровице да присуствују. Људска љубопитљивост и овом приликом свечано издржала пробу. У 7 сати у јутру отпочета је седница. Велика тишина владаше у дворани. На лицу судија и публике читаш ону вишу озбиљност, која долази од појимања, да се на овом месту ради о животу и смрти човека, не само као обично моралној него и физичној. На мене, који сам доцније дошао, ово је учинило необичан утисак. Суд се састојао из пет судија. Држав. одветника заступао је г. Ђуришић, а бранилац је г. М. Ивић адвокат. Као духовник био је г. Никола Савић парох.

Сам чин следећи је: Судски је констатирано, да је Наста Коцић рањена из пушке у трбу 16. о. м. у 6 сати у јутру у главном сокаку места Крчедина тако, да је после два дана умрла, пошто су лечници исказали, да су ране апсолутно смртне. Дело је извршио Јован Аланов,! односно „чика“, родом из Сивца у Бачкој, настањен у Крчедину, 54 год. стар, православне вере, удовац, чобанин. У намери да убије Јоцу Коцића пуцао је у даљини од 36 корачаји, но погоди његову жену Насту, која је 40 корачаји од мужа удаљена стојала. Пре тог дана у вече отиде Јоца Коцић у крчму, где се посвађа с газдом Јована Аланова, Вујом Титељцем. Оне исте ноћи нестане Вуји Титељцу и Јовану Аланову сваком по једно свиње. Сумња је таки пала на Јоцу Коцића, пошто је овај познат као лопов, а и у вече у крчми претио је Титељцу, да ће му се осветити, но поред Титељца штетовао је и Аланов, сиромашан човек. Јоца Коцић терао је то јутро марву на пашу, па кад се нешто удалио, сусретне га његова жена, која га замоли, да се врати натраг, јер га чекају Вуја Титељац с пушком и Јован Аланов са сикиром. У истом тренутку полете ови на Јоцу Коцића, но један сусед прискочи и задржи Вују, да не пуца. Међутим је Аланов гонио противника, али кад је видео, да је овај отишао кући својој, врати се натраг. На скоро ево Коцића с пушком, дуплонком наоружан и пође, да тера стоку. Аланов, који је донде стојао пред својом кућом, кад је опазио Коцића наоружана, викне у авлији стојећем Титељцу: „дај ми пушку“. што овај и учини, те му преко плота дода. Аланов, оставив сикиру, пође с пушком Коцићу на сусрет. Међутим и Коцић се спреми и кад су се приближили опале обадвоје у исти мах, али остану неповређени, него тане из пушке Аланове погоди смртно жену Коцићеву. Аланов, кад је видео, да му је противник неповређен остао, пође опет сикиром, али се на брзо врати натраг; у томе се и свет скупио.

Ово је ток догађаја. Оптужени, коме седина покрива главу, не прави непријатан утисак, управо изгледа добрећудан старац. Да је и у селу као такав важио, види се из тог, што га је цело село звало „чиком“. А из сведоџбе о владању дознајемо, да је био само ради тучива, због преступа кажњен, дакле није злочинац од заната.

Али како вели оно Шилер у Марији Стјуартовој:

Es giebt böse Geister,
Die in des Menschen unverwahrter Brust
Sich augenblicklich ihren Wohnplatz nehmen,
Die schnell in uns das Schreckliche begehn,
Und, zu der Höll entfliehend das Entsetzen
In dem befleckten Busen hinterlassen.

За тим су саслушани сведоци. Ови су доста подједнако говорили. Карактеристично је, што је рекао Јоца Коцић, кад је чуо, да га чекају: „Зар сам ја сам лопов у Крчедину, да баш морам све ја украсти. Сведоци су запето одговарали, али није чудо, кад су им стављана така питања, која их само забуњују!

После читања разних писмених изјава, узе реч држав. одветник г. Ђуришић, да стави предлог. Говорио је дуго, но вешто. Доказивао је, да уморство постоји у објективном и субјективном правцу. Рекао је, да се намера окривљеникова најбоље види из целог поступка. За тим је држао обрану г. Ивић. Говор се г. Ивића радо слушао, јер је говорио из убеђења. Побијао је, да је у субјективном правцу донешен доказ, јер се оптужени налазио у правној обрани. Где се два снажна борца боре, ту је милина слушати. После реплике и дуплике, рече председник, да ће се сутра у подне прогласити пресуда.

Овај процес интересантан је и са психолошке стране. Оптужени као сирома човек крађом до очајања доведен, хоће да убије свог противника, али све се устеже, сам са собом бори се душевно, пође па се врати, није одлучан; има противника, који му још прикоси, а друга, који као Мефисто изазива несрећу, па се повлачи натраг, додаје пушку, да се убије Коцић, који је управо њему скривио, а не Алановy, а он иза плота чува своја леђа, свети се на рачун другог . . . . .

Сутра дан у подне прокламована је пресуда. Оптужени осуђен је на — смрт. После пресуде, коју је председник сав узрујан прочитао, наста кретање у публици, сви погледаше на осуђеника, по овај је стојичком мирноћом слушао, а лице му је остало непромењено. Да ли је то резигнација или равнодушност. Али ко би знао, шта се у тај пар кува у души таког осуђеника?!

Извршење пресуде одређено је у смислу закона у три сата по подне. Осуђени је предан свештенику. На месту губилишта беше све спремљено и ако доста тешко, јер су дуго требали, док су нашли, ко ће за скупе новце, да прави вешала. И опет се каже, народи су за одржање смртне казни.

Више меленачких бирача турско-бечејског изборног среза издали су овај особено штампан позив:

Потписани бирачи турско-бечејског изборног среза заказују договор (конференцију) ради саветовања у постављању кандидата српске народне странке за предстојећи сабор угарски у Меленци на дан 24. маја (5. јунија) т. г. после подне у 3 сата у порти пред црквом, на који се сви истој странци припадајући бирачи позивају да изволе доћи.

У Меленци 18. (30.) маја 1881.

Романска бирачка конференција у Сибињу.

У прошлом броју донели смо говор романског заступника Вићентија Бабеша којим је на састанку романских бирача познати предлог за одлуку одбора тридесеторице конференцији на усвајање поднео.

Кад је Бабеш довршио, отпоче генерална дебата о поднесеном предлогу; ту међу осталима узе реч и

заступник Ленгеру: Држи да у генералној дебати треба да даде израза св јем мишљењу, и то у том правцу, да он није у стању усвојити одборски предлог. Смер, који је заступнике романских бирача сакупио, био је тај, да овде међу нами и прама споља јединство успоставимо и учврстимо. Подела Романа на активисте и пасивисте била би по назорима говорниковим бизарна (чудновата) ситуација. Путем пасивности Романи нису могли постићи своју циљ. (Говорника прекидају у разлагању.) Предлог одборски није израз правог убеђења присутних заступника. Правац што га смера узети одбор не одговара одношајима и околностима међу Романима. По говорниковом убеђењу води истакнутој мети много боље неограничен активан поступак. (Порицање.)

Разлози што их је одбор навео у корист и даљег задржања пасивног отпора за Ердељ, да су на име данас постојећим и важећим законом Романи ограничени у одашиљању заступника на угарски сабор, и да истим законом није ни најмање очувана изборна слобода, ти разлози не изгледају му ни најмање релевантни. И мањи број заступника може у сабору раме уз раме за народна права војевати. Извојевање права изваћа се постепено од колена на колено а не у један пут. Говори, што их и оно мало посланика наших држе у сабору, одушевљавају народ. При пасивном отпору напушта се народ и предаје се туђим рукама. Активност унапређује у много већој мери интересе романског народа, него пасивни отпор.

Овај мотив признао је и одбор, кад за један део нашег народа препоручује активност. Народни програм, на основу којега се бирају народни заступници, може се само овим путем са већим успехом реализовати. Вођењем ове борбе на законитом пољу не губе Романи право своје автономије, пошто ће избрани заступници изјавити у сабору, да су уставни грађани, и јер ће прогласити илегалним терен, којим су дошли у законодавно тело, а овим прогласом, по говорниковом убеђењу, неће Романи никакво право напустити. При свршетку својега говора стави Ленгеру следећи предлог: Нека скупштина закључком изрече народну активност за све Романе. (Гласови: браво! не прима се!)

Заступник Босоћеану (из Брашева) мисли, да би брашевски изасланици на основу специјалног мандата оних, који их изаслаше, требали овде да се изјаве против пасивног отпора а за активност. Делимични проглас пасивности и активности био би и по социјалној механици, а и самој механици, као две противдејствујуће силе, врло проблематично стање, пошто се услед међусобног потирања једне против друге делајуће силе не би могло постићи никакво дејство.

По хисторијском искуству и по начелима модерне философије може се само непрекидном борбом имати изгледа на успех, никако пак пасивним отпором.

Из ових разлога мора потпомагати предлог Ленгеру ови гласати за неограничену народно-опозицијоналну активност Романа, пошто Романи само овим путем на успех рачунати могу. (Говорника прекидају често у разлагању, као и Ленгеруа.)

Баритију: Прама еминентним аргументима, што их извештач одбора тридесеторице онако убеђујућим начином изведе, олакшана је њему самом, као активисти, веома знатно сопствена му задаћа. Узима реч само ради разјашњена у двоструком правцу. Један предговорник пребацио је пасивистама, да ће се романски народ издати у туђе руке, ако се инаугурише пасивност. Шта више, један од господе ишао је тако далеко, да је тврдио, да се на супрот изјаве пасивности у већини изборних срезова кривицом пасивиста бирају сами гувернантални заступници. Прама овој импутацији позива се на извештај изборног централног одбора, из ког се ласно увидити може, да у оних 40 изборних колегија, из којих су информације достављене, Румуни само у 16 изборних срезова већену имају. Остале изборне колегије до броја 70 односе се на покрајине, градове и општине у којима су романски бирачи у апсолутној мањини. По овом дакле налазе се романски бирачи у Ердељу у 59 изборних срезова у мањини. Ова аномалија неда се протумачити нити сиромаштвом житељства нити порезним таблицама, цензусом, већ само словом изборног закона, ком је придодана измајсторисана подела земље на изборне округе, како би се привелегисане класе и на даље веселиле и владале.

Изборни су срезови тако измајсторисани, да од 75 изборних колегија, романски народ тек у малом броју ових с неким игледом на успех поступити може. (Тако је!)

А и у ово неколико изборних колегија узимају помоћу разних средстава све то више маха такови упливи, да су и ове већим делом у овом погледу од мањег значаја. Новчана средства, што се употребљују за изборне смерове, досижу своту од 130 до 140 хиљада форината. Милијунари, спекуланти и друге богате личности доприносе знатне своте у корист овог тајног фонда. (Тако је! доста жалосно!) Кад не би било овог корупцију унапређујућег средства, не би се при изборима могла чинити никаква пресија на правац бирачеве воље. Прама Романима тврдило се, да су они сиромашан просјачки народ, да исти не може да плаћа јавне порезе. Ова горњим круговима од непријатеља романског народа доказивана тврдња показала се као сасма неоснована и лажна. Јер кад је године 1863 услед од горе датог налога имање по народностима одељено пописано, морало се на супрот овој лажној тврдњи констатовати, да се највећи имобилијарни (непокретни,) посед имобилијарно (непокретно) имање налази у рукама романског народа. (Тако је!)

Непокретно добро дакле, што се налази у рукама Романа, веће је од укупног добра других двеју народности што у овој земљи живе. Но ово непокретно имање веома је раскомадано и подељено је међу 100.000 романских породица; околност ова мора се сматрати као особито повољна ствар по романски народ, у толико више, што су велике латифундије, као што то Ирска данас показује, за државу опасне, јер где имаде већих латифундија, ту се појављује конзеквентно и већи пролетаријат, који је држави опасан. (Тако је!)

Прама учињеној тврдњи, да се романска интелигенција тек сваке три године састати може, мора говорник учињену тврдњу као неосновану одбити, јер романски народ састаје се сваке недеље по свршеном богослужењу са својом интелигенцијом и то у свакој општини. Свеза међу народом и његовом интелигенцијом, са свештенством, које је произашло из средине народа романског, које радост и жалост са народом дели и које ни 24 сахата не би могло постојати без саобраћаја са народом, та свеза постоји одиста. (Тако је!)

Тај романски народ хоће и да живи као народ, и заслужује, да може суделовати на јавном политичком животу. (Тако је!)

За овим буде усвојен предлог на закључак дебате и

заступник Цијато (као главни говорник од стране активиста) ступи на трибину, те у подужем често прекиданом говору брани активну народну политику Романа. У садањем тренутку ради се на извршењу народног програма, постављеног године 1848. на бојном пољу за слободу. Овај програм даје се реализовати само путем активности.

Романски народ проливао је своју крв зарад очувања интереса династије и трпио је пуних 18 година апсолутизам. Романи не би били могли реализовати свој народни програм ни 1863. године, јер морадоше пристати на то, да се врховни судбени сто премести у Беч. Кад Романи тада нису могли спровести свој народни програм, како мисле данас путем пасивног отпора програм овај извести? Било би мудро, кад би Романи из тог програма реализовали бар онолико, колико могу. Политика пасивног отпора не ставља нам у изглед бољи резултат од досадање. Нека би Романима послужило за пример држање Мађара у години 1863, који се зарад постигнућа својих смерова не послужише пасивним отпором, већ све своје изборне срезове експлоатисаху. Ми себи руке везујемо. (Ларма.) Тврди се, да ми активном политиком напуштамо наша хисторичка права (гласови: није тако!), да остављамо народну заставу. (Није тако!)

Из тога, што је изборни закон по нас неповољан, не следи никако, да ми не треба ништа да радимо. Говорник наводи ради доказа своје тврдње као пример Елзас и Лотарингију, којих се заступници у немачком парламенту са свим оружјем боре за своја права. Исто тако помиње даље и Ирце, који зарад извојевања својих права учествују у инглеском парламенту.

А току даљег говора наведе говорник као пример Сасе ердељске који су у години 1865 и од овог доба развили активност и то баш с обзиром на очување интереса саског народа.

По његовим четрнајстогодишњим искуством потврђеним убеђењу може се програм године 1848. реализовати само активним суделовањем на земаљском законодавству. (Гласови: није тако!

Ако је изборни закон хрђав и по Романе неправедан, то из тога јоште не следи, да ми не треба ништа да радимо. Ја не полажем сву важност само на број заступника, већ на њихов карактер. И мањи број заступника мого би мноме означеним правцем поспешан рад развити. Тврдња заступника Манола, да је довољно, да наше тужбе овде код куће изнесемо, сасма је ирелевантне природе.

Тај поступак није законом дозвољен обичај, он је врло слабо средство за циљ. (Тако је!) Ми знамо, да нам стоје на расположењу 16 изборних срезова у којима имамо већину. У овим срезовима треба да уложимо сву нашу снагу, како би изабрали народне заступнике, људе пуне карактера, који на основу независности својих убеђења а зарад постигнућа народних права у смислу програма од године 1848. треба борећи се да уђу у угарски земаљски сабор. На основу овога гласам за предлог заступника Левгеруа. (Гласови: не прима се! се треаска!)

Пошто су главни говорник за и против одборског предлога доконали своје говоре доби завршну реч

извештач одборски Вићентије Бабеш: Штовани зборе! Малочас довршена дискузија показала нам је у малом верну слику онога, шта се у много већем обиму јуче и прекјуче догодило у одбору тридесеторице. Ма да сам овде чуо са много страна знатних аргумената и предлога, — нов не беше за ме ни један. И овде као и у одбору тридесеторице намеће нам се питање: Који су аргументи претежнији и који предлог истима најбоље одговара? И баш у овом се и показује тешкоћа решења; јер ми се налазимо у положају, који је услед владајуће политике тако многостран и заплетен, да се у њему веома тешко оријентовати даје.

Овде, господо, при овој прилици, морам са жалењем, с друге стране опет са задовољством свечано констатовати, да се у главном, на име о тешкоћи и несношљивости нашег положаја у држави, о неправди, која се врши над народом романским, о штети, која од овуд потиче за целокупну отаџбину, о опасностима, што их ова промашена политика садањих господара ситуације мора изазвати за будућност — није показала ни најмања разлика мишљења, ма да се овде као и у одбору у погледу политике, односно држања, што се има заузети прама постојећим изборима, показала најразноврснија мњења, назори и предлози.

Није се нашао ни један говорник, који би покушао да само и једном речи улепша жалосни положај и да пориче или извини нама непријатељску тенденцију и расположење горњих кругова. А у овом, господо, у овим позитивним, неопровржним, заједничким исходним тачкама засновано је јединство, солидарност нашег заједничког поступка. (Тако! је бурно одобравање.)

Овај осећај и ово увиђење искупили су нас из најудаљенијих делова земље, да се посаветујемо и да изнађемо средства, помоћу којих би ваљало да изиђемо у сусрет заједничком злу и да одбранимо и очувамо заједничке животне интересе, којима опасност грози. (Тако је! браво!)

Што се тиче оне тако рећи дуалистичке природе одборског предлога, ту вас, господо, пре свега морам уверити, да ја у први мах нисам пристајао уз ову мисао предлога. У том погледу ја бих радије гледао, кад би то могуће било, да се сви Романи из свију земаљских покрајина задобију за један и исти предлог, било за тачно опредељену активност, било за пасивност у истом смислу. Јер положај Романа у једном и другом делу земље прилично је истоветан, а један и исти непријатељски политички сустав притискује их све скупа. С друге стране пак моје је убеђење, да ми Романи, под данашњим неповољним околностима, нити ћемо с активношћу нити с пасивношћу непосредно постићи наш циљ, нити ћемо побољшати наш положај. Фали нам уваћење, разумевања зла.

Ствар се управ састоји само у том, да јасно обележимо наш положај и наше станиште, да учинимо лојалан почетак за будућност; одговарајући дакле овом: да пред лицем целе земље дадемо израза нашој патњи и нашој стрепњи за будучност. (Браво! тако је!) Одборски предлог је резултат фаталних стварних одношаја; исти нам је наметнут од стране стварних одношаја, и то као једино могућа комбинација. Јер ма колико премишљали и дебатовали, ма како се окретали и довијали: док поменути притискујући одношаји постоје, дотле не ћемо у стању бити да што друго, што боље искомбинишемо и изведемо. (Тако је! браво! се треаска!)

Ја знам врло добро, да и активност значи живот човека, живот народа; али паравно, кад је у неком извесном правцу могућа, кад зависи од нас самих; и управо из овог разлога и разумем ја аргументе активиста из принципа и знам их достојно уважити; држим пак, да активност није тамо умесна, где је услед на особ створених одношаја формално искључена. Позвати некога да буде активан, пошто му се и руке и ноге стегну, то је или смешно или погрдно. (Тако је! браво! дуготрајно одобравање.) Кад је народ законима и управним мерама на то осуђен и проклет, да се на неком извесном земљишту у опште не креће, или да се на истом тек по команди креће, као оруђе другога: у таком случају могла би се активност усвојити тек само шале ради или пак од таквог народа, који нема ни појма о другом каквом интересу, до ли да стоји на услузи своме господару и да себе на тај начин препоручи благонаклоности овога. (браво! тако је!)

И ја сам био мишљења, а ставио сам у одбору и предлог, да ми сви скупа — употребив оно мало незнатних пробитака, што нам их пружа постојећи закон изборни — концентришемо све наше силе у неколико изборних срезова, те да гледамо, да продремо са неким био он како му драго малим бројем заступника, који би по ново покушали, да у државном сабору даду израза нашим и земаљским животним интересима и да истима важност прибаве. Ја сам ову замисао усвојио већ из тог разлога, да господи активистама у нашој средини прибавим убеђење, да би смо се сасма безуспешно и заман наврзли на пут што га они препоручују, те да за тим помоћу овог искуства што јаче и за што дуже доба стегнем везу наше слоге. Кад нам се пак на основу позитивних дата и то с цифрама показало, да с обзиром на непријатељски нам изборни закон и на уобичајено, нечувено подмићивање по изборним срезовима не можемо готово никакве наде имати, да у ердељским покрајинама успех постигнемо, пошто нисмо у стању изабрати ни тројицу а можда и ни једног кандидата, — тада морадосмо увидити и морадосмо до закључка доћи, да нам народна част не допушта, да под оваковим околностима ступимо у парламентарну борбу, и да се место припадајућих нам права, задовољимо са добаченим нам мрвама. (Браво! дуготрајно одобравање.)

Ми морамо господарима ситуације а и осталом образованом свету показати, да ми Романи, ма да смо потиштени и омањени, ипак у нашим грудима

У одређено време крене се пратња на губилиште иза вароши. Ја сам изишао као извештач овдашњег немачког листа. Кад сам на далеко угледао справу за вешање, нека ме језа обузе, јер то нисам никад видео. Затекох тамо и једног мог поштованог колегу дра П., дописника разних немачких листова за Србију. С њим сам одавно познат. Зајиста навике допуњују природу човечију. Он приповедаше сасвим равнодушно. Но то није све, он мени и другима разлагаше сву теорију вешала, да сам се чудио с каквим стручњачким знањем у вешању располаже мој колега. У таком расположењу чекали смо, шта ће даље следовати. Наједаред примстисмо у нејасном облику неку руљу, где нам се приближује. Пошто је три сата превалило, знали смо, на чему смо. За мало слика нам постајаше јаснија. Војници с пушкама и с натакнутим бајонетима, који се према сунчаним зрацима светлуцаху, затим затворена кола са свештеником и осуђеником, за овим опет војници, жандари и пандури, у другим и трећим колима судије и лекари. Пратња се лагано креташе, а кад дођоше на лице места, стадоше. Утисак овог призора беше силан. Цела пратња имаше неки свечано-тужни и опет страшан изглед. Груди ми се чисто стезаху, а куд год гледаш видиш бледа и узбуђена лица. И душа и тело не може, да одоле навали тог призора.

Још се нисмо ни разабрали, а већ опазисмо коњаника с белом марамом. Ово треба да значи помиловање. Међутим коњаник је донео цедуљу од држав. тужиоца, да се извршење обустави, док он не дође.

Шта се то догодило? Бранилац осуђеников молио је телеграфично за милост, па је одговор дошао, да суд пошље телеграфски разјашњење, даље, да је услед тога из Беча наређено, да се све линије отворе и да се са извршењем казни причека.

Дакле зрачак паде за осуђеника, али могућност није искључена, да се и противно догоди. Ово чекање било је несносно. А какав је положај тек осуђеников. То колебање је између живота и смрти, где свака мисао пређе све скале душевног расположења наде и очајања, изгледа за живот и спреме за смрт, тешко. И нехотице се сетим: „Последњи часова на смрт осуђеног“, дела, што је Виктор Иго написао. Оптужени је већ питао, што се толико чека . . . . .

Дуго чекасмо . . . Целат се већ мигољи . . . спрема конопце, даје упутства момцима; кад али гле из далека вије се марама — бела! Нема сумње, стигла је благовремено милост царева. У каруцама вије белу мараму браниоц, а с њиме седи председник суда.

Изведоше оптуженика, свештеник му даде да целива крст и — — — председник прочита помиловање. Публика чисто одану и стаде викати „Живио цар!“ А за тим „Живио Ивић!“ Осуђеник пак стајаше непомичан, али миран. Њега вратише у затвор, а публика се разиђе. Тиме се све сврши.

Али овим није засушен извор несреће. Суровост и неваспитање отвара нашем свету тавнице. Свештеници и учитељи лечите ту рану. Друштвене незгоде су велике, но ваља уклонити узроке, па ће нестати и — посљедица. Не лече се злочини с кривичним законом, него с друштвеним реформама, а у том погледу држава мало ради. А најмање се са смртном казни упливише на друштво. Смртна казн је свирепа, јер одузима што људи немогу дати, апсолутна, јер се неда исправити, и нецелисходна, јер одузима кривцу прилике да се поправи.

У Земуну, 19. маја 1881. Н. Ј.

гајимо и чувамо најживље и најсвесније осећаје о нашем народном достојанству, којих се ми никада и ни под коју цену не ћемо одрећи.

Што се тиче активности продложене за Романе из уже Угарске, усвојила ју је и препоручила комисија из два веома важна разлога: прво, јер јој је казано и доказано, да тамо имаде изборних срезова, у којима романски бирачи на супрот неповољног изборног закона, својевољне администрације и уобичајене корупције, ипак умеју бирати по сопственом убеђењу; друго, јер морадосмо упознати, да није потребно да изгледамо начелно ренитентни прама угарском уставу и угарском државном већу, што би нам се веома лако пребацити могло а и што би нам се и пребацило, да смо и за Романе из уже Угарске усвојили пасивност; познато је пак довољане, да нами Романима ништа мање не пада ум, но да слободу и устав перхоресцирамо — из начела. (Са свим добро! тако је!) Ми базирамо наш закључак с једне стране на неодољиву потребу а с друге стране на наду могућности. Ја наглашавам особено, да ми наше мњење у погледу угарско-банатских Романа оснивамо само на наду могућности, јер у закону, а на име у уобичајеном начину употребе истог, не налазимо ни најмањег јемства за успех. А с тога и не чинимо себи никаквих илузија гледе резултата дотичних наших покушајева. Та ми сви добро знамо, да смо и тамо са свим изложени поступку владе и њезиних органа, и неће нас ни најмање изненадити ако нас и тамо учине апсолутно не могућим. (Тако је!) У толико више показаће стварно наши господари, да нами принципијелно није остављено никаквог удела на уставу и на слободи. (Тако је!) Сви ови обзири пак не ослобађају нас патријотске дужности; на против, они нас морају у толико више приволети и натерати, да упремо и ујединимо све наше силе, те да у изборним срезовима, у којима наши бирачи већину имају продремо са народним кандидатима; у веома измешаним окрузима пак да у свези са бирачима осталих народа, који као и ми притисак ситуације осећају и горе учињене погрешке примећавају — изаберемо и пошљемо у државни сабор ваљане и истинито патријотске народњаке. (Врло добро!)

Није правилна тврдња, да одборски предлог сам собом у опреци стоји, што препоручује двоструки Modus procedendi. Овим нам предлог и чини баш за доста фактично и законито постојећој разлици односаја, дакле је и логично и политично коректан; с друге стране оснива се наша солидарност на идентичном општем осећању несношљивости безправног положаја и на потреби, да се исти измене, да се земља спасе. Модалитети спасења и оружје против зла, могу бити различити, као што их ми узајамно уговорили будемо. (Браво! тако је!)

Тврдило се да на читавом свету нико помоћу пасивности не војује за политичка права. Ово не стоји. Чеси извојеваше себи припадајуће им место у Аустрији осамнајстогодишњом пасивном борбом И сама господа Мађари водише од 1863—1865. против тадањег ердељског устава и земаљског заступства борбу пасивног отпора, и сама та борба омогућила их је да године 1866. и 1867. униште автономију Ердеља и спроведу фузију. (Тако је! се треаска!)

Споменуо се као пример O' Conel. Но овај није никада ишао сам или са два или три друга у инглески парламенат, знајући добро, да би се на тај начин тек само смешним учинио. И ердељски Романи ићи ће у Будапешту на сабор, кад себе тамо кроз 30 до 40 посланика достојно буду могли заступити дати.

Од где којих страна уписује нам се у грех, да ми још непрестано чврсто подржавамо историчка права и автономију Ердеља. Називају ово предрасудом, без икакве стварне вредности по Романе.

Допуштам да се пристајање народа уз ово, што је историјом постало, може назвати предрасудом, но предрасуде људи веома су снажне. Велики Наполеон уздисао је често на стени острва св. Јелене, да му је много лакше било победити васцео свет, но људске предрасуде! Људске предрасуде су то исто што и одело и стан које човек радо задобије; били ови како му драго изаргани, он се од њих не растаје, док не добије — боље. (Врло добро!) Да су господа Мађари у оно доба, кад су укинули автономију Ердеља, романском народу, већини у земљу живећег житељства дали боље услове за живљење и развитак, но што су их Романи од 1850 па до 1867 имали, — ко сумња у то, да се они не би лако прилагодили бољим околностима! Но ја питам: имали међу нами једног само, који би мирном савешћу смео тврдити, да су Романи какво добро, какву корист, или и само какву наду за будућност добили оним против њихове воље спроведеним стапањем Ердеља са Угарском?! (Тако је! браво! се треаска!)

Један говорник означио је одборски предлог измајсторисаним, док би исти по његовом мњењу требао да буде прост и природан, и да у опште гласи за активност. Признајем да је наш предлог измајсторисан, баш као и она жалосна политика, против које је наперен. Но то доказује, да ми употребљујемо политику против политике. Кад би владина политика била проста и природна, онда би и наша могла и морала така иста бити. (Тако је!) Директна и природна политика државних влада морала би бити: у држави законодавство, администрацију, газдинство, просвету, у кратко све тако уредити, да отуд сви корист вуку и сви уживају доброчинства државног живота; код нас пак произрокује вештина политике — баш противно. (Сасма добро!)

У осталом надајмо се у бога, да ће ипак доћи време, — и ако се бојати, да би могло доцне доћи, — у ком ће се данас заслепљене очи отворити, у ком ће се увидити многобројне заблуде и погрешке и признати, да је Романима неправда учињена, да њих требају за много боље ствари; онда ће нам се — на супрот хрђавих закона и још горе администрације — пружити братинске руке, и наће у нами праву браћу, зарад спасења земље, и једне и друге народности! (Браво! се треаска!)

Како данас стојимо можемо највише тек обележити ситуацију и верно карактерисати фазу у којој се заједно са земљом налазимо. Овоме одговара потпуно одборски предлог (тако је! се треаска!) и нами се није ни један противпредлог показао као бољи, или као напредно бољи. (Тако је!)

Мађарски народ у целини добар је и толерантан за све; он љуби отаџбину без да би тражио да се у његову сопствену корист монополишу сва права и сви пробитци, знајући добро, да у часу опасности сама његова снага није довољна за обрану свију. Ја сам уверен да ће из наших лојалних манифестација сваки непокварен и беспристрастан Мађар доћи до убеђења. да ми Романи ривалишемо са Мађарима у љубави прама заједничкој отаџбини и у жељи, да исту одржимо и тако развијемо, како би нами свима постала наша домовина.

Из ових разлога и јер међу нами у погледу излазне тачке, односно у погледу руководећих мотива никаква разлика не постоји, умољавам вас да сви скупа допринесете, да наша енунцијација добије за политичко делање потребну моралну важност, те да у име тога једногласно усвојите предлог одборски. (Опште одобравање; бурно: се треаска! — Говорнику се честита са свију страна.)

Како овим би довршена дебата, то се приступи гласању. Пре тога изјави заст. Ленгеру и Ђ. Попа да у интересу заједничког поступка повлаче натраг своје противпредлоге. На скоро за овим изјави потпредседник збора др. Ратију да је одборски предлог једногласно усвојен (Бурно: се треаска!)

Избором акцијоног одбора једанајсторице и одбора за оверовљење записника буде закључен и сам бирачки збор.

Политички преглед.

У четвртак — а не у среду, као што је био Тиса у клубу либералне странке рекао — закључен је **угарски сабор**. Закључен је обичним свечаним начином и обичном церемонијом, а престоном беседом, коју је сам краљ прочитао. У беседи се помињу најглавнији послови, који обележавају радњу минулог сабора, нарочито радњу му на привредном, финансијском, правосудском и прометном пољу; обновљено поравнање међу Троједном Краљевином и Угарском; напомиње, да су спољашње везе монархије добре и најпосле дотиче се краљевићеве свадбе. О спојењу војничке Крајине нема у беседи спомена.

У **Троједници је настала жива агитација ради Реке**, т. ј. тога ради, да град Река за једно са својом територијом остане у области Троједне Краљевине. До сад су сисачка поджупанија, општина Трсат, муниципије градова Бакра и Крижеваца поднели сабору и бану Троједне Краљевине представку, у којој ишту, да се Река не одваја од Троједнице. Агитација та добила је без сумње највећи значај тим, што се петицији поменутих политичких телеса и градско заступство главног града троједничког, града Загреба, 18. о. м. придружило. Загребачка одлука има тим већег значаја, што је у једно закључено, да се бану пошље депутација свију муниципија из Троједнице, по што ће се тим кораком само још боље поткрепити петит представке.

После дводневне дебате усвојио је заступнички дом аустријског царевинског већа у уторак 19. о. м. **законски предлог о чешком свеучилишту**. Дебата није била, какој су се надали. Уставоверски корифеји изостали су за овај мах из парламентарног убојног реда, само је крајње крило левице водило бој са предлогом, којим се иде на то, да се узакони праведан захтев чешког народа. Па и што говорише против предлога, говорише људи, који својим противницима нису ни у колико дорасли, тако да су десничарски говорници имали лак посао, тим лакши, што бранаху праведну ствар. Осим говорника, које смо у прошлом броју прибележили да су се пријавили, да говоре за и против предлога, није нико више говорио. У уторак је цео законски предлог и у трећем читању усвојен. Сви уставоверци до једног гласаше том приликом против закона. Тако се браћи Чесима идућом школском годином отварају двери највишег научног завода, у ком ће на своме матерњем језику црпсти науку на срећу и напредак свога народа и словенске им браће. Сретно и у добри час!

Српска народна скупштина почела је 17. о. м. претресати трговачки уговор с Аустро-Угарском за једно са свим његовим додатцима и пет других уговора и сутра дан их све усвојила са 112 против 22 гласа; 6 скупштинара није гласало. После тога дошао је на дневни ред предлог закона о потрошарини на вино и ракију. Будапештанским и бечким листовима јављају, да се том приликом дигла толика вика и комешање, да се седница морала одгодити. Као што нам из Београда телеграфају, у петак, на пројутарје Спасова дне закључио је кнез скупштину и отпутовао у Беч и Берлин. Поменутим горњим листовима јављају још и то, да ће се скупштина у октобру на ново састати.

Из Скадра са Бојане стигле су у Београд вести, које навешћују буру међу Арбанаси. Веле, да је самовољно поступање Дервиш-пашино веома узбунило читав Арнаутлук, тако да се човек може бојати устанка. Угледни грађани и трговци скадарски држаше скуп, те закључише, да султану пошљу депутацију, која ће нацртати, како Дервиш самовољно и нечовечно поступа, и молити, нека буду пуштени угледни скадрани, који су на правди бога затворени. Један од поглавица арбанашке лиге, Хаџи Омер, послао је Дервиш-паши књигу, те му попретио, да ће сву Арбанију огњем сагорети и мачем посећи, ако заробљеном поглавици лигином, Абдул-беју, буде што.

Новије вести из **Бугарске** јављају, да агитација против кнежевих умишљаја, колико тј. на то иду, да се устав измени, сваким даном по целој земљи све већма расте. Као што средачке вести гласе, извесно је, да ће бити велике борбе између кнежевих умишљаја и народног права и слободе, тако да се слободоуман свет с тврдом вером може надати, да ће кнежеви планови остати голи покушаји. Вође опозиције путују по целој земљи, те препоручују народу, нека се умерено и у границама закона држи, али нек и своје право живо брани. Избори за велику „народну скупштину, која ће се 1. јула у Свиштову састати“, почеће и свршиће се идуће недеље. Међу тим кнез је свој пут по земљи, који је, као што је познато, за неко време прекинуо био, наставио. Испадну ли избори противу њега, он је готов да захвали. Видећемо.

Из Русије нема од неко доба важнијих вести. Немири против Јевреја — најбољма заступљена рубрика у будапештанској и бечкој журналистици, особито у оној првој — нису се истина још са свим угасили, још се са где које стране чује, како подбодена светина покушава, да се дигне на експлоататоре свог труда и зноја, али то су последњи пламичци утрнуте ватре, које најмањи ветрић погаси, последњи покушаји, које на то позвани органи брзо угуше. Био се разнео глас, као да је покрет против Јевреја прешао и руско-аустријску границу, те у Галицији нашао нове хране за своје развијање, али то није истина. Међу тим у Кијеву је 20. и 21. о. м. била парница против похватаних коловођа, које су повеле коло на Јевреје. Неколико њих осуђено је на неколико месеци затвора, само је један, најглавнији коловођа, Пробржев, на три и по године. Од политичких вести из Русије имамо само то да прибележимо, да је царски двор одложио пут у Москву. Веле, да је Игњатијев највише на том радио, да се цар не одзове катковову позиву, те не оде у Москву, осим на крунисање, мислећи, да не би добар утисак учинила та причина, да цар тим путем покаже, колики је данас катковљев уплив. Осим тога говори се, да Игњатијев хоће и неке либералне пројекте да изведе, као сељацима да се отпусти откуп земље и др., али та вест тек треба да се обистини.

Положај у Ирској настаје у след познатог лендбила сваким даном све гори. Сам гледстонов орган, „Дељи-Њус“, пише: „Положај у Ирској задаје од дана до дана све већу бригу. Канда све ближе долази време, кад ће се дићи буна и кад ће настати озбиљни сукоби међу војском и народом. Наде, којима се свет одао, кад су присилни закони донети, нису се испуниле. Свако се надао, да ће бити више закупника, који ће радо платити, него ли поседника, који ће радо ексмитовати. Закон о заштити промашио је до некле своју цељ, и обећање, да ће закон бити исправљен, није имало спасоносна уплива. Социјални рат и дух истребљења тек што није на обе стране букнуо“. Опозицијона „Ст.-Џемс Газета“ вели: „Што смо данас у Ирској доживели, то није успех потајне завере, него тријумф отвореног устанка; није пасивно изазивање закона, него скуп светине, која се у редове поставља, да се силом закону опре“.

Руски листови о уставу.

„Московски телеграф“, „Порјадок“ и други слободоумнији листови руски у мало ком броју да не расправљају за Русију толи важно питање о уређењу уставних институција, каквих већ у велико имаде у свима јевропским државама с изузетком словенске Русије, која се сада препорађа, и варварске Турске, која је већ свету дала безбројних доказа, да јој нема опстанка међу образованим јевропским државама, те да пре или после у Јевропи мора у пропаст сурвати.

Но као што се у држави, која је вековима самодржавним начином управљана, друкчије ни мислити не да, имаде међу државницима, па и међу на гласу писцима и новинарима руским и противника слободних установа, ревносних поборника самодржавног начина управе државне. Међу овим писцима су понајчувенији Катков, уредник „Московских Вједомости“ и И. С. Аксаков, уредник „Руса“ и председник онога гласовитог словенског одбора у Москви, који се за време српско-турског и руско-турског рата онако својски заузимао за ослобођење балканских Словена.

Противу ове двојице су дакле слободоумнији листови подигли се.

Тако „Московски Телеграф“ у свом броју од 27 априла пише:

„У новије време је питање о законитоме поретку постало врло тугаљиво, особито од оно доба, од како је Катков и другови му у њему назрео тежњу за „поколебљавањем системе (државне)“ и од како су почели уверавати, да је он (законити поредак, устав) не спојив са нашим (руским) државним устројством и може бити предметом жеља само у анархиста. Шта више питању овоме даје се тако значење, да тешко пада о њему говорити у листовима. у толико већма, што се свако разлагање о недостатцима администрације може назвати тежњом за ограничењем власти. Г. Катков види у законитоме поретку „парламентаризам“, који он својим начином тумачи, називајући га „обичном, свакидашњом доктрином (учењем), која је свугде изгубила кредит“. У колико се то збило „свугде“, види се отуд, што се он (парламентаризам) признаје свугде, и у западној Јевропи и у Америци, једним од услова државне системе? Нема сумње, да се парламентаризам не показује подједнако благотворним за масу народа и да ће он многе измене претрпети, прилагођујући се духу и историјским условима народа, но у својој првобитној суштини, у томе, да се друштву остави слобода, да израза даде својој нужди и да изрекне своје мишљење о питањима и законима, који га се тичу, нема он у себи ничега анархичног, даје се у склад довести са монархијом и са снажном средусредном влашћу и не заслужује ни близу придева „свакидашње доктрине“. Свакојако за основаност ове доктрине говори како наука, тако и наша властита повесница.

Повесница нас на име учи, да је не баш у давно доба било (у Русији) установе, која се може назвати „вишим народним законодавством“; но и доцније, када је велики московски кнез узео наслов цара, којега је, по речима јерарха. „господ место себе на земљи поставио“, и тада се господар „свога народа смиловао“ и „ма да му је било то на досади“ и пак није забрањивао поднашање молбеница, а у важним случајевима сазивао би и сабор архимандрита, бојара, придворника, царских писара (тајника), трговаца, званичника и окружних становника, па би их позвао, „да се добро размисле и да му мисли своје искажу, да би како у тој тако и у другој ствари на чисто био“. И састајали су се сви виши духовни и светски чинови и омиљени избрани људи и „промислив се добро“ и договорив се међу собом, поднашали су извештаје о „обидима, насиљу и разорењима“ и „како ће се задовољити московска влада“, и „како да се удеси московска управа, да сви задобију достојанства“. А радило се то у намери, „да би се царска и земаљска ствар са свима избраним људима утврдила и у ред довела, да се не би та и свака важна ствар ничим порушила“.

Велики Петар хотећи да силом уведе у Русији спољашњост јевропске цивилизације, није хтео да земљу за савет пита о реформама, које ће да заведе. Прејемници Петра радили су у томе духу, и само Катарина II. на ново је вратила се на мисао о народном представништву, те сазове г. 1767. избрану комисију да састави предлог о новом закнику. Као што се зна, комисија није достигла постављене јој цељи, која се у томе састојала, да се „узаконе таке државне уредбе, које би донеле у свему добар поредак“ — но кривица није била на тој комисији, која је радила само кратко време... Знамо, да су признањем одзивали се комисији како царица, тако и већина просвећених савременака“.

Наводећи даље како се слободоумно изражава један чувени писац, завршује „Моск. тел“. овако свој чланак:

„Мисао о неопходности строгог правног поретка руководила је и Сперанског и друге сатрудника Александра I. за прве половине његовог царовања; сви су ови тежили за реформом разних делова администрације, и за тим, да се ове установе снабдеју јемством, које би дали закони, донесени на темељу правог народног духа“. А да је руско друштво свагда било готово, да посредством својих бољих људи учешћа има при решавању свију питања, која се тичу целе земље, и да ово учешће није било некорисно, служи за доказ радња редакцијоне комисије, која је сазвана у почетку владе пређашњега цара и трудба земаљских сабора, сазваних за живота цара-ослободитеља. Није ли и овако сачешће друштва „свакидашња доктрина“? Је ли „ограничење бирократије и административне самовоље и ширење сфере закона и тражење, да врховна власт друштву уступи ваљану самоуправу — је ли и то анархија, да ли је и то кадро поколебати важност власти која је у органској свези са историјом, вером, убеђењем, целим стројем мисли и осећаја народа од толико милијона?“

ДОПИСИ.

Будимпешта, 31. маја. (Коло младих Срба.) Радосну вест јављам, да је министар унутарњи послова одобрио статуте друштва „Кола мла-

ИДЕ ДОДАТАК.

Додатак „Заставе“ к броју 79.

дих Срба“. Званични и остали овдашњи листови донеше већ о томе белешку. Више је пута било спомена у овом цењеном листу о покрету, ради оснивања друштва, коме је циљ: удружење младих Срба и вежбање у матерњем језику. За средство ће служити томе „српска читаоница“, што ће с друштвом бити у свези. Но почем још не имађасмо у рукама потврђених статута, с тога до сад не могосмо одпочети рад. На основу тога председник г. Лава Милошев, сазива у идућу недељу састанак, којом ће се приликом већати о најпречем задатку, и како се има исти спровести. Желети би било, да се пре развилажења универзитетске омладине до резултата дође, како би се за најкраће време отворила српска читаоница у Будимпешти. За сада оволико. — Напоменути ми је, да ће чист приход пештанске овогодишње беседе свота 400 ф. а. вр. — употребити се на оснивање читаонице. У то име желети нам је, да сви у братској љубави и слози ступимо у ново друштво, те према силама и способностима својима порадимо на томе, да се постављена племенита циљ: удружење, вежбање у матерњем језику, потпомагање сиромашних младих Срба, развијање колегијалности у што већој мери постигне

Загреб 27 маја. Може томе бити готово месец дана, ако не и више како се је у нашој средини бавила дични стручак цвећа наше красне срп. нар. повор. дружине — гђа Марија Рајковићка. Како смо обавештени фамилијарне прилике нагоните ју да се вине у Загреб а тиме, да се за часак отргне својој публици, да је после зар још боље при повратку задиви појавом својом. Приликом њеног борављена овде прими понуђено јој гостовање на овдашњој позорници те ступи у „Звонару богородичне цркве“ у улози „Есмералде“ и у „Марији Стјуартовој“ у насловној улози. Разуме се, да после игре није ни критика изостала. Но да ли се та критика у потпуном смислу може и сме назвати тритиком и да ли су се г. критичари при пресуђивању и оцењивању игре гђе М. Р. могли одрећи оне субјективности и шовинизма који им кроз сав њихов рад провејава те да ли су имали пред очима гђу М. Р. као глумицу — уметницу или гђу М. Р. као члана српског друштва — да ли је све то тако било — о томе нека суде сами пошт. читаоци, ми ћемо пак од наше стране ствар онако преставити како се је у истину и збила, а држимо, да ће мо им тиме учинити велику услугу, јер ћемо изнети на видик: „како они сваком могућом приликом рад свој управљају само на слогу и братство та два и онако сродна и блиска народа.“!

После првог појава у „Есмералди“ није било до душе никакве критике, али су си г. г. критичара задржали право, да свој суд изрекну после друге преставе а за то, да се одморе, те да прикупе што више снаге, како би се свом жестином критичарткога гњева и јада устремили на жртву, да ју што но реч из темеља униште. И збиља! сутра дан у свима овдашњима новинама критике изађоше а што је најсмешније све на један калуп, готово да се човек не би преварио ако би помислио, да ће бити све једне „високопарне“ главице масло. Искрени да будемо, добру се нисмо надали јер је тешко помислити да би могли они штогод добра о нама и писати али да би се тако далеко заборавили то нас је задивило. „Обзор“ је и онако пре неког времена изнео свој програм о Србима те показао шта мисли и осећа наспрам Срба непоменув још — о tempora! да је српско име с неба пало тек иза Лудевита Гаја. Дакле од врсте — таквих људи ми се не можемо никада добру надати. —

А шта да кажемо за „Agramer Zeitung“ тај мађарско — чивутско — хрватски лист. — Он вели: „да новосадски врак овде неможе добро да прија.“ Шта хоће да каже тиме држимо да је јасно а то је: све што је српско не ваља. Е па хваламу на томе! ми и онако имамо мало искрених људи те треба и врло велику нам радост чини онај који отворено и искрено исповеда шта мисли. А за „Narodne Novine“ шта да кажемо, кад нам је врло добро познато положај њихов, а још боље положај гос. им уредника. Једном речи г. критичари не оцењиваху гђу М. Рајковићку као глумицу већ као члана српског народног позоришта; а како циљ осветљује средство, то онда вичи и грди, да би сваки онај који није имао прилике лично уверити се о вештини гђе, да би тај морао највећу кривицу бацити на саму управу како је могла допустити да се чак и по други пут такав шкандал на позорници догодити сме. Други је ту разлог био за леђи, који их је руководио у својој критици а који је то зна се. А да се то још боље докаже навађамо још и ово што ниједне новине не на поменуше дар, којим одликоваше Срби свеучилиштни грађани гђу Рајковићку. Ал да! онда би се сами у главу утукли...

Завршујући ове редке довикујемо јој, да се не обазире на суд овдашних новина јер је јасно како су им разлови ништарни, већ да са оном постојаношћу и енергијом којом је досад на том послу радила тако и надаље да устраје а успех неће никада изостати.

Чудновато ће изгледати, да се сада конституишу литерарна друштва на свеучилишту, кад је томе време у почетку школске године; а коме је познато наше натезање са вис. владом због потребе статута тај ће се за цело и сада морати зарадовати кад види да Невен наш није увенуо већ да се притајио на неко време, да кад се појави још бујнијим животом стане живити. Штованим читаоцима биће познато какве је разлоге вис. влада ставила кад нам статуте пре не потврди, но како су сви могући разлови отпали а и време је, да дођемо једном до друштва потврђеног, то су Срби свеучилиштни грађани поднели поново своје статуте високој влади на њено одобрење. Како већ напоменусмо, да су сви разлови отпали који би могли отклонити потврду друштва, а ослањајући се још и на речи нелеможнога и високоученога г. дра А. Брешћенскога свеучилишног ректора, кад је приликом примања статута одбору изасланоме рекао: да Срби свеучилишни грађани својим владањем заслужују, да им се жељи удовољи — ослањајући се на то можемо се надати, да нам неће ускратити вис. влада одобрење статута.

У седници држаној 22. о. м. друштво се конституисало те си и часнике изабрало и то: за председника г. М. Летицу правника. за подпредседника г. Т. Костића правника, за благајника г. В. Тервића правника, за тајнике гг. Ј. Зељковића и М. Секулића правнике.

Пре него што завршим, дозволите високо штовани г. уредниче, да дамо израза нашој великој тузи услед губитка врсног нам друга и пријатеља Мите Николића правника на овд. свеучилишту.

Још из ране своје младости, остав без оца и мајке упути се у свет, да си потражи науке те њоме наоружан једном када ступи у живот, да буде своме српском роду од користи. — Свршив 6. ђим. разред у Вараждину дође у Срем. Карловце у 7. ђим. разред где бијући се тешко с материјалним средствима положи испит зрелости с отличним успјехом и примерним владањем. После тога настави на загребачком свеучилишту правне науке али му не би суђено довршити их. Он премину 23. о. м. у цвету младости своје у 21. години живота у Вараждину. Мир пепелу његовом а вечна успомена међу браћом!

К.

Записник

сједнице епархијс. администр. одбора држане у Плашком дне 7. априла 1881.

(Свршетак.)

Бр. 21. Иста српска црк. општина моли да се у Чемерници држи збор на цара Константина и царицу Јелену.

Уступити духов. одсјеку.

Бр. 22. Српски благај од 100 душа парохије Цвијановић брда жеље потпасти под парохију Вељун.

На образложено мњење црк. одбору дотичном.

Бр. 23. Ц. к. кот. власт у Слуњу јавља, да већ 5 год. црк. одбор општине Н. није држао сједнице ни једне, па предлаже да се ново црквено заступство конститујира.

Одређен парох Тадош Радуловић и молити котар да једног му сучлана одреди ради конститујирања црк. заступства.

Бр. 24. Висока ц. кр. земаљска влада предлаже, да се пошаље мјешовито повјеренство против пароха Петра Јањанина.

Прима се јако образложени предлог, те се одређује у комисију прота Р. Кукић.

Бр. 25. Црк. одбор српске црк. општине у Хајтићу подноси записник на увиђење.

Одобрава се.

Бр. 26 Неколико житеља Јасеновца моле да се због великог у општини завладалог нереда црк. заступство распусти, а парох премјести.

Позвати црк. одбор да учини обнову заступства.

Бр. 27. Српска црк. општина у Крбавица подноси закључак, да је за поправак парохијског стана, разрезала намет 10 н. по души.

Одобрава се распорез и високу г. команду замолити за побирање кроз политичне органе.

Бр. 28. Управа манастира Гомирја подноси уговор о изнамљењу жаге и крчме за годишњи 1500 ф.

Одобрава се.

Бр. 29. Члан епархијске скупштине Пава Ковачевић моли за дневнице и путне трошкове.

Изабрати одбор, прота Ђура Пошмуга, Јосиф Мрвош; Радош Крагујац и биљежник Косановић, који ће рачуне скупштинара прегледати, те установљену своту предложити високој ц. к. земаљској влади с молбом, да даде побрати.

Бр. 30. Српска црк. општина у Дубрави јавља, да је тамошња црква покрадена, те пошто се истрагом кривац није могао наћи, моли, да се украдена свота 757 фор. брише из општинске имовине.

Пошто је молба на истини основана, одобрава се брисање.

Бр. 31. Српска црк. општина у Карловцу подноси општинске рачуне на одобрење.

Прегледани и одобрени.

Бр. 32. Српска црк. општина у Кукурузири јавља, да је ново заступство изабрано.

Узима се на знање додатком, упутити црквену општину, да се црк. заступство нема сваке шесте године изнова бирати него само обављати.

Бр. 33. Црк. одбор српске црк. општине вељунске моли екзекуцију за побирање дуга од некојих општинара.

Умолити кот. уред за екзекуцију.

Бр. 34. Парох Живајски јавља, да ће се црква срушити, те иште повјеренство, које би се о томе увјерило. И да цигљу приправити могу.

Молити високо ц. к. крајишку владу, да би инжинир даном приликом прегледао стање цркве. А цигљу и остало потребито приправљати могу.

Бр. Управа ман. Гомирја искала од управе српски народ. фондова, да јој посуди 3000 фор. за подмирење најнужнијих потреба. Саборски одбор одобрио тако, да се од интереса манаст. фонда уставља зајам. Но управа ман. Гомирја нетреба сада него само једну хиљаду.

Уступити саборском одбору.

Бр. 36. Драготински свештеник моли, да се избор пароха одложи, док се не направи парохијски стан.

Уступити духов. одсјеку.

Бр. 37. Неки парохијани кирински желе под парохију Бовић.

Одређено поверенство Петар Слепчевић, Живко Шкандалски и Тоша Гавела да извиди ствар.

Завршна примедба.

Писац чланка „после смрти патријара“ у „Српском Колу“ од 3. маја под △. одговара сад на наше примедбе на неке завршне речи у чланку му, које речи он сад „узгредним“ назива. Шта је у том чланку главно, шта ли узгредно, то остаје и другима да суде. Нама је — а држимо да је и писцу главно баш оно, што је у завршетку.

Ми ћемо најпре на саму ствар одговорити.

Погрешно је, овде делити појмове сазива сабора и председништва у сабору од администрације.

Црквени одношаји у опште, а наши народно-црквени особено, не могу се сматрати тако као државни, где су начелници управе и народног заступништва одељени. Док су у држави законодавни и управни органи и председници им и по извору свом и у функцији својој различни, наши су народно-црквени органи и председници им излив народно-црквеног сабора, који не само на законодавни начин установе доноси, и контролу над управом врши. него и средишне управне органе поставља, па тиме и вишу административну функцију врши, У нас је председник сабора уједно и председник свију средишњи управни органа.

Ко је у нашој цркви председник народно-црквеног сабора, тај је и председник свију средишњи органа, дакле и митрополитског савета, и саб. одбора и нар. школског савета. Дуализма у том неможе бити, јер је начелно искључен, а у пракси би зајиста био чвор заплета и сукоба.

Члан 9. устројства означује јасно митрополитски савет као сазивача сабора, што је такође административни чин пак је ипак у устројству сабора уређен. Не треба особеног личног администратора за то; а чл. 12. означује јасно најстаријег епископа као председника у сабору.

Доказав то са та два чланка саб. устројства, изведосмо из њи у чланку нашем: да је председник сабора такође и председник остали управни органа; примећавамо да нам се касније у одговору на пишчев чланак омакао израз, из кога би се извело, да је у устројству сабора такође и председништво у митр. сабору по смрти митрополита изрично одређено; то није; али то је логична и законита посљедица ти чланака.

Председник је сабора тим истим такође и председник митр. савета, јер у нашој цркви не може бити, и по установама нема двојства у праву првог председништва за живота митрополита, па и после смрти му не може бити тога двојства; а кад је то председништво за случај смрти митрополита у једном, и то може се рећи најглавнијем погледу одређено, онда то исто важи и у погледу управни органа.

Писац се позива на одборски предлог од год. 1874. о избору митрополита, где у чл. II. стоји, да „за време док је митрополитска и патријаршеска столица упражњена, обавља послове митрополије и патријаршије митрополитски савет“, и питајући: „рашта та наредба стоји у изборној митрополитској уредби?“ одговара сам себи: „ради тога, што је нема у саборском устројству, јер да је има, или не би јој било места у тој уредби, или би се у уредби позвало на устројство.“ Из тога изводи он, да су ствари у §. 9. и чл. 12. устројства и 2. чл. изборне уредбе посве различите и то с тога, што су јим и појмови различити. Но из тога несљедује различност ти ствари и појмова. Наређивало се и овде и онде о замени митрополијске функције после смрти митрополита: премда је сазив сабора чист административан чин, ипак је у саб. устројству уређен; како је и председништво у сабору излив административног положаја митрополита у јерархији и цркви, и његово је уређење спадало у устројство сабора, а не у митрополитску изборну уредбу; али се — из више наведеног разлога — за згодније нашло, ближе определење о управи митр. савета по смрти митрополита оставити уредби о избору митрополита. А да је и ондашњи сабор признао идентичност ти функција у управном телу, види се и из тога, што је и овде и онде једнако решио, т. ј. да митрополитски савет и сабор сазива, и обавља митрополијске послове. Није изречено, ко председава митрополитском савету, но по нашем уверењу то с тога није изречено, што се то по себи разуме, тим више, што је у §. 12. чл. установљено, да је најстарији епископ председник сабору. Мислило се на то: да ко је председник сабору, тај је по себи, по природи ствари и замене председник и управни органа. Иначе би изишао не само дуализам, него противуречије — сукоб. Кад се већ признаје, да је најстарији епископ председник сабора — какву би улогу „администратор“ поред њега и на сабору и иначе до избора и потврде новог митрополита имао?

Нико није ни помишљао више на „администратора“ после смрти митрополита.

Но као што се сећамо, разлог рашта је ближе означење административног права митр. савета оављено изборној уредби био је у опрезности, тактици за изборну уредбу, да се са устројством сабора не запне.

Државном потврдом чл. 9. и 12. напуштена је од пре практикована установа „администратора“. Најмање су Срби, па још они, који себе броје у народну странку, позвани, да својим тумачењем подкрепе противавтономно тумачење.

Што се од владика нико не помиче, томе није узрок нејасноћа устројства, него сви ми знамо, какав је њин положај, а особито положај природног и автономног јерархијског привременог начелника после смрти митрополита спрам „свршеног чина,“ према коме ако се они склањају, по свом положају можда склањати морају — народ и сабор, може ипак и треба да остане на становишту саб. устројства и у опште народно-црквеног автономног права.

Оволико на ствар.

Што се тиче лични примедаба, то писац својима речима сад безазленији вид даје, просто, што не опетује реч „опет.“ То „опет“ па још у свези са „запали у какав сукоб“, одводи на ону мисао, којој смо израза дали. У речима писчевим са „опет“ скопчанима у чланку лежи нагласак више на пребацивање због прошлости, него препоруке за будућност. Писац примећава да није рекао да су „досадашњи сукоби са кривице наши сабора“. Није споменуо саборе , но ко је радио у име народа, него сабори?

Учињена нам лична пребацивања одбијамо као неоснована. Израз: „обмањивања себе“ смешан је — ми не требамо од писца поуке. Израз: „обмањивање други“ морамо сматрати као обећивање које од себе одбијамо. Ми нисмо тражили и не тражимо милости (captatio benevolentiae) у народу, а најмање на штету другога, и ову обеду одбијамо. Писац је са својим изразима био замахивач. Ми смо на биљези — но задржаћемо себи суд: хоћемо ли кад и како обазрети се на оно, што је у листу, за који се незна, ко му је и морално одговорни уредник, него само ко за уредништво одговара, а и иначе хоће ли бити вредно, обзирати се на анонимне тенденцијозне примедбе.

Израз: „једнога“ у нашем чланку није се односио на лице, него на начин, као што изрично тамо стоји; у колико је с тим начином и личност једна скопчана, то је сваки могао сватити, кога смо мислили, као онога, коме би тај „један“ начин у прилог ишао, а тај је — Анђелић; а за писца смо тек после штампаног одговора дознали, да је Анђелићев поборник. Кад смо ово писали, нисмо ни могли помишљати на још непознату нам личност пишчеву; судили о ствари без личне пристрастности.

Ми не одговарамо сваком непријатељу или противнику — али ако ко не само стварно напада, него и лично опада — тога би требало да јавност зна, која не суди само по ономе: шта се, него у нашим околностима и по томе: ко пише, јер се из тога у неким стварима разложно извести може и зашто пише.

Вести из народа.

— Из **Пеште** нам јављају, да је 17. (29.) маја умрьо Пера Петровић, трговац. У њему губимо млада — тек му је 35 година прошло — вредна и подузетна Србина, који је крајем шездесетих година учествовао у свему, чега се тадање омладинско друштво „Преходница“ подухватало ради бољитка свога рода. Покојник је више година био

благајник „Преходничин“ и као такав знатно је допринео побољшању материјалног стања друштвеног. Често смо слушали из уста покојникових речи, које су живи докази томе, како је Пери све мило било, што је српско, како га је сета обузела, када је чуо, да у једном или другом крају са елементарних удеса Српство материјално пропада. Много и много здравих мисли чусмо од њега, којима је једини смер био напредак српске трговине, напредак васколиког Српства. Пуног одушевљења украде га смрт из окриља његове љубовце, познаника и пријатеља његових. Буди души му мирно насеље у рају! **СаО.**

Нови Сад, 23. маја. Познато је, шта су до сад будапештански листови јављали све о сазиву српског народно-црквеног сабора; ми смо дотичне вести по потреби и у главном исцрпли. Сад налазимо и у једном страном, заграничном листу вест, која се тиче нашег сабора, а то је у „Колин. новинама“, које канда су у немачком новинарству намењене, да прате словенске ствари. Из Будапеште пишу колинском листу:

„Влада би хтела да протури избор намесника патријаршије (**Patriarchat-Verweser**), владике Анђелића; али он није у Срба омиљена личност, и српски листови са свим отворено веле, да избор сабора сме пасти само на човека, који има додира (**Fühlung**) са српским народом, јер само тако може патријар имати (**geltend machen**) уплива и на босанске Србе. Није лако, таку личност наћи, којој би влада могла поверити таку и политички важну пошту и која у једно има поверења код српског народа. И угарска влада и спољашње звање живо желе, да се ту нађе излазак, како би се могли очувати угарски интереси, али како би се и Срби задовољили новим патријаром; јер незадовољство угарских Срба не би остало без утицаја (**Rückwirkung**) на српске народе на истоку.“

Само на оно место, где се помиње патријаров уплив на босанске Србе, велимо, да у Босни има митрополит.

— При закључку листа јављамо, да данас (у суботу) пред вече долази многобројна — веле преко 60 особа — депутација српске народне странке уздинског изборног среза, да свом досадашњем заступнику на угарском сабору М. х. Полит-Десанчићу понуди кандидатуру. Како од стране кандидата, тако и од његових многобројних начеоних и личних пријатеља спрема се леп српски дочек гостима из уздинског среза. Више кола овдашњих грађана изаћи ће доноће изван вароши пред госте.

— Сад у прошлу среду 20. маја о. г. састала се овде друга редовна одборска седница добротворне задруге Српкиња Новосаткиња, под председништвом задружне начелнице гђе Софије Дунђерске. Све одборнице и часнице биле су присутне ван две, што су извиниле своје одсуство. Перо је водила гђица Милица Милетић задружни перовођа. Пошто се прочитао и одоставерио записник одборски од прошле седнице, приказала је и предала одбору гђа начелница штампане и увезане књиге задружне за благајницу и чланице, тако и признанице и чланичне листе а и печат садружни са плавим самоквасом (блаудрук), који је гђа начелница о свом трошку, а по упутству одбора, дала изрезати, уређед чега јој је одбор у записник изразио своју захвалу како на труду око зготовљавања ових књига, тако и на поклону учињеном. После овога је решио одбор, да гђа начелница има наредити, које ће две и две одборнице што пре поћи, да купе овогодишњу чланарину од задругарица, а издавање припомоћи одпочеће по закључку одборском тек почетком идуће 188 1/2 школ. године, после задружног патрона Мале Госпојине но одборнице су ипак изјавиле готовост, да ће посетити овдашње основне народ. школе и дечији женски рад још приликом овогодишњих главних испита, да се тако у напред упознају с децом и радом школским. Како је одбор рад, да се фонд ове задруге што више умножи, како би доцније могао више користи доносити, то је закључено: да се сав сувишак од до сад примљених и неутрошених добровољних прилога и уписнина уведе у резервни фонд ове задруге. Још је решио одбор, да се састави по пропису правила његових пословних ред за ову задругу и да се књиге и дописивања воде за сад по новом календару, јер се у целој држави све јавне задруге држе тога календара. Пријављене су и примљене у овој одбор. седници за нове чланице: гђица: Софија Кода и гђе: Милева Вукичевић, Зорка Грчић, Милева Милованова и Антонија Ружић.

НОВИЈЕ.

— Као што пашка „Полит.“ јавља, у круговима народних заступника уверавају, како су лечници престолонаследнику Рудолфу препоручили, да престолонаследницу пре јесени ни по што не води у Праг. Но Њег. Величанство остаје при том, да престолонаследнички пар што пре оде у чешку престоницу, да се отварање чешког народног позоришта не би одлагало, али за то ће се свечаности том приликом морати ограничити.

— Поручник Динстл и бивши потпоручник Ристов, који су због познате бартине афере у Колошвару били осуђени и своју каштигу у тамошњем гарнизонском затвору издржали, пуштени су 18. о. м., по што им је остатак казни највишом милошћу опроштен.

— По пашкој „Бохем.“ Аустро-угарско маршаоско веће (под монарховим председништвом) занима се важним питањима војне организације, нарочито хоће да 80 резервашких заповедништава преобрате у толико исто линијских пуковнија, ако се то узмогне без великог трошка извести.

— О путу кнеза Милана дознаје „Пол. Кор.“ да ће се кнез у Будапешти један дан задржавати и посетити цара-краља Фрању Јосипа. Отуда ће у Беч, па отуд у уторак 26. маја у Берлин. У Берлину ће се кнез неколико дана задржати, па ће онда у Петроград ићи.

— Српска народна скупштина усвојила је 20. о. м. законски предлог о потрошарини на вино и ракију, по што га је пет сахата претресала.

— „Н. сл. Пр.“ навешћују 21. о. м. из Будве, да се Црна Гора оружа.

— Из Галца јављају 20. маја, да је међународна подунавска комисија већ имала три седнице. Рад њезин чувају у највећој тајности.

— Из Будве јављају „Н. сл. Пр.“ 21. маја, да се Дервиш паша примиче Гусињу и да му се скорим у Скадру надају. По што племе Кастрата не ће данак да плаћа, то се скадарски валија, Осман паша у Цариград обратио и упитао, да ли плаћање силом да изнуди.

— „Голос“ жали, што је Русија потпомагала кнеза бугарског при његовом познатом чину, те тако учествовала у ствари из које може Русију само штета снаћи, јер ће у Бугарској морати уплив свој или са свим изгубити или га знатно умалити.

— „Курир Варшавски“ јавља, како је управитељ руске пресе, кнез Вјаземски, уредницима главних петроградских новина изјавио, да министар унутрашњих не ће употребљавати репресивни систем спрећу новина, којим су се до сад спрећу њих служили; на против, он ће волети новине информисати о текућим стварима, како би оне влади на руку ишле.

— Из Русије имају осим тог још ове новије вести: Помоћник управитеља државне банке, тајни саветник Николајев, постављен је за помоћника министру финансија. — Из Петрограда јављају, да ће цар ићи у Хелсингфорс, да отвори финланђански земаљски сабор. — Горчаков је, као што „П. Л.“ из Петрограда претходно јавише, 21 о. м. требао тамо приспети.

— Мухамедовци по оним областима, што су од Турске Грчкој уступљене, добиће засебну веровакоиску поглавицу.

Разне белешке.

(Чеси у Бечу.) Гроф Харах рачуна, да у Бечу живи свега 147.090 Чеха, а то је више, него и у самом Прагу, где је број Чеха 96.690. У Бечу долази дакле на свака 4 Немца један Чех. Чеси у Бечу имају око 20 својих друштава, од којих је најјача „Раденичка задруга“, која броји 282 члана. Али бечки Чеси немају на жалост досада ни једне чешке основне школе, јер бечкој општини може да буде, да игнорује целу петину свога становништва. Да ли ће промењене политичке прилике у Аустрији у том што поправити, као што се Чеси надају, идемо да видимо. Док то не буде, намеравају бечки Чеси, о свом трошку да подигну једну обртничку вежбаоницу и једну народну школу.

(Изгорело големо дрво.) Као што су из Атине јавили, пролетос је изгорело једно од двају последњих прастарих големих дрвета на Пелопонису. Беше то кипреса, о којој је још Павсаније 400 пре Хр. писао. Дрво беше 25 метара високо, а стабло имађаше у обиму 11 метара. Обим грана захватао је 80 метара. Спалила га је нека циганска чета. То је становнике древне Спарте врло било растужило. На Пелипонису има још једно големо дрво, а то је горостасна платана на лепанатском заливу.

(Матор орао.) Код Накскова на острву Лаланду ухваћен је пролетос тако звани царски орао, који је мерио 6 1/2 стопа, кад је крила раширио. Око врата имађаше колут од меди и о колуту бочицу од лима. Кад отворише бочицу, нађоше у њој листић хартије, на ком је чисто јасно дански писало: „Ухватише га, па опет пустише анно (године) 1792. Н. и Ц. Андерсен. Бете на Фалстеру, у Данској“.

Изјава.

Ми долепотписани у име срп. прав. црквене општине доњо-ковиљске јавно изјављујемо госп. Г. Георгијевићу трговцу код златне диње у Новом Саду, да смо с нашом црк. одјеанијом коју смо код њега купили, са свим и подпуно задовољни, не само у доброј роби него и у солидно умереној цени, — тако да његову штов. трговину свима срп. прав. црквеним општинама које исте црквене потребе буду имале, због тачне солидне послуге и умерене цене топло препоручујемо.

У Доњем Ковиљу на Спасов дан 1881.

Живан Путић с. р. перовођа. **Лазар Мојсилов** с. р. председник.

Лазар Ковачевић с. р. парох доњо-ковиљски.

ТРГОВИНА И ПРОМЕТ.

(Д. Манно.) БУДИМ-ПЕШТА. 1. јуна. Житарска трговина нашој пијаци била је читаве прошле недеље чврста, купци и продавци држаше се једнако уздржливо од већега рада, колико би то у опште слаба овдашња спрема готова жита и кукуруза собом донети могла.

Почетком ове недеље попустила је та чврстоћа нарочито у житној рацији но при свем том не беше јачега рада, јер млинари не налазе и сада рачуна у јачем самлевању.

У кукурузу беше доста знатне промене, која ли из терминске радње долази. Продавцима ваља наиред продату робу сада већ од чести покривати, што мање или више сада теже за руком полази без повишице цене.

Побележене цене:

Потиско жито 78 кл. ф. 13·50 банатско 75 кл. ф. 12.50 влашко 77 к. ф. 11·70 српско 77 кл. ф. 11·70 на ж/м.

Кукуруз ф. 6·—6·20

Зоб ф. 6·—6.70.

Јечам II. ф. 6·50—6·70.

Раж ф. 10.20—10.50. за тот.

Термини:

Иванц-жито за јесен ф. 10.72—75.

Кукуруз за мај-јун. ф. 6·28—6 30 за јули авг. ф. 6.35—6·37 за авг. септ. 6,55—60.

Зоб за јесен ф. 6·50—55.

Репица I-а бан. ф. 12.—12·25 за јул. авг. ф. 12·75

Мувар: ф. 8·50—900.

Шљиве: I-а босан. ф. 20.—21 I-а српске ф. 19—20. за септ. окт. ф. 24.—26.

Маст пештанска ф. 69.—70 за јуни ф. 68·—

Сланина: пештанска 64.—65 ф. сеоска ф. 28.—30

Лој: ф. 42—43.

Мед ф. 28—30.

Шишарке: I-е мађ. ф. 22.—23 I-а српске ф. 16—18.

Восак ф. 122—125. све на 100 к.

Коже: овчије српске ф. 115—130, банатске ф. 140—150 за 102 ком. мађедонске фор. 36 - 37 за 56 кл. Козије ф. 50.— за 56 к°. Јагњеће тешке фор. 90—100 Јареће ф. 80.—100 за 102 ком. Кравијеи Вољуске фор. 105—110 за 100 к.

(Спасовска киша.) После лепе ђурђевске имали смо и спасовску кишу. Падала је о Спасову после по дне између 2 и 4 сах. Беше то права летња, права спасовска киша: бурна, крупна, с муњом и грмљавином. Захватила је сву околину новосадску и оближње крајеве наше убаве Фрушке Горе. Чујемо, да је у питомој Каменици на неки мести било и туче, али како је била ситна и ретка, а с кишом помешана, није нигде штете починила, ни по виногради, ни на воћу, тим мање, што воће већ доврева, а лоза још није цветала, ластар је пак већ толики, да му ни мало јача туча не би наудила. Беше то дакле права спасовска киша.

(Из Тамишвара) јављају 19. маја, како је у тамошњој околини било јаке туче и како се на више места облак проломио. У Гутенбруну порушила је бујица више домова и стаја и неколико мостова однела. У очи уторника падао је међу Оравицом и Јасеновом (на тамишвареско-базјашкој железничкој прузи) густ лед, тако да је пугнички влак морао застати. Из више банатских места јављају, да је почињена штета на домови, усеви и воћу. Под Карансебешем излио се Тамиш, те потопио њиве и ливаде. И Бегеј нагло расте.

ОБЈАВА ЗА ЗУБОБОЛНЕ.

Мојим пошт. пацијентима, као и осталој п. т. публици стављам до знања, да од 8. (20.) априла сваки дан ординујем од 9 сати из јутра до 6 сати по подне у гостиони „царице Јелисавете“ собе бр. 22.

С поштовањем

В. Дик,

зубни лекар.

Бавиће се до почетка месеца јуна.

Курс бечке берзе 23. маја (4. јуна)

5% металика	76.75
Сребро	—.—
Ц. кр. дукати	5.55
Наполеондори	9.31
Немачке марке	57.10

ОГЛАСИ.

Два коња и двоје каруца

продају се под повољним условима. Упитати се ваља у кући бр. 24—25 на пијаци у првом спрату. 2—3

У ТРГОВИНИ СПЕЦЕРАЈА И ДЕЛИКАТЕСА

Д. КОДЕ

У НОВОМЕ САДУ

може се добити: **гисхиблера, селтерске, карлсбадске, мариенбадске и сваке друге врсте минералне воде**; разна бела и црна **десерт-вина**; чисте шљивовице сремске; чоколаде сиширдове и т. д., **све изврсне каквоће** и по најјефтинијој цени. 12—52

„Fonciere“

ПЕШТАНСКИ ОСИГУРАВУЈУЋИ ЗАВОД

у Будим-Пешти.

Деонички капитал 10 мил. фор. у злату.

Важно за г. п. т. економе и поседнике усевних земаља и виногради!

Пошто се време приближава, кад усеви страдају, то се долепотписано заступништво гореспоменутога завода учтиво за осигуравање усева, као:

жита, кукуруза, зоби, јечма, репице, дувана и виногради

против туче препоручује.

Пошто је наш завод у стању **сваку** конкуренцију издржати, то п. н. осигуратељи могу на најугодније услове, као и најјефтиније цене (премије) рачунати.

Даље уверавамо, да свака штета, па најсолиднији и за свакога задовољавајући начин брзо, без икаквога заустезања процењена и неодложно исплаћена бива, за које наше припознато добро и солидно поступање од 16 година у овом пределу од како тај завод ми заступамо јамчи.

Свако даље извешће даје драговољно

Нови Сад у мају 1881.

Главно отправништво

„Fonciere“

пештанског осигуравајућега завода

10— **АЛЕКС. АДАМОВИЋ.**

ЧУДО ИНДУСТРИЈЕ.

ЈЕДИНСТВЕНИ

ЛАНАЦ ЗА САТ

од чистог американског кристора.

Само овај ланац

може се са златом мерити и то услед финоће израде и ваљаности метала, који се никад не мења; овај скупоцени ланац, што га ми желимо да уведемо у што веће кругове, имаде стварну вредност од преко **2** форинта.

Наши заступници продаваће вам га по заиста невероватну цену од само

60 новчића

како би васцео свет хаснио и ствар ову оценити могао.

СВАКА ОСОБА

која купи овај ланац добија осим тога

као поклон

кутијицу, у којој се налазе следећих 7 предмета:

1. Посребрен напрстак. 2. Један пар пуца за манжете. 3. Један пар минђуша. 4. Један прстен. 5. Један ети за игле. 6. Један ланац за врат. 7. Један леп крст или медаљон.

Разуме се да су наши заступници обвезани ову кутијицу свакој особи дати која купи наш ланац.

Наручбине из околине обавиће се одмах како се пошљу 66 новчића.

Централни одбор:

Париз, улица la Верјер бр. 9. П. Вејље.

ЗАСТУПНИК станује: ХОТЕЛ ШНАЈДЕР бр. 13.

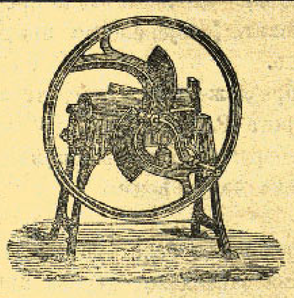

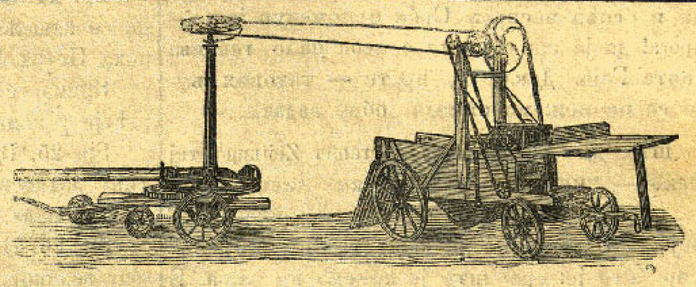

Умрат и друг у Бубни код Прага,

препоручују своје свуда **одликоване махине за вршидбу**, за терање **руком** или **витлом**; **млинове за чишћење, махине за сечење хране, Тријерове ветрењаче за кукуруз, млинове за прекрупу и мељање**, у кратко **све** врсте **пољоделских махина**, све по **врло јефтиној цени и под гарантијом**.

Ради удобности штоване публике установили смо код нашег заступника г. **ЈОВАНА ТРЕБИЋА у Н. Саду у казанџијској улици стовариште** наших производа, те позивамо учтиво на посету истога. 1—3

ОБЈАВА.

БЕЧКО СТОВАРИШТЕ МУШКИХ, ЖЕНСКИХ И ДЕЧИЈИХ ОДЕЛА

МОРИЦА БАУЕРА У НОВОМЕ САДУ

главна улица бр. 857. до златне звезде,

јавља п. публици, да се ту, за пролетње и летње доба, богати избор **најбољих и најновијих**, мушких, женских и дечијих одела 20 процената јефтиније него ма где може наћи, о чему се сваки у сопственом интересу, са посјетом ове трговине, уверити може.

МОРИЦ БАУЕР.

Зимска роба 20 процената испод производне цене. 55—

Одговорни уредник др. Светозар Милетић.

Српска штампарија дра Светозара Милетића.